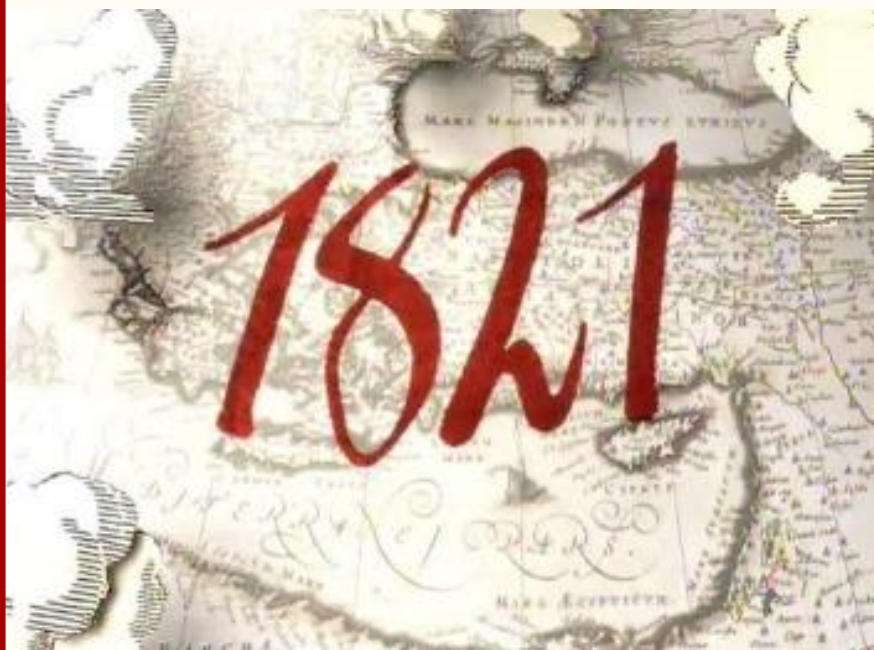

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ, ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ,
ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ, ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Επιμέλεια: Εύη Συρίγα

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

**ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ, ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ,
ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ, ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ**

200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

2019-2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ	4
ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	8
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	11
ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ	31
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	40
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	63

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις των τελευταίων δεκαετιών αξιοποιούν στη διδακτική της Ιστορίας κάθε είδους πηγή (οπτική, ακουστική, οπτικοακουστική) καθώς και σύνδεση του σχολείου με το μουσείο. Οι σύγχρονες επιστημονικές θεωρίες και τα νέα Προγράμματα Σπουδών τονίζουν ότι τα παιδιά χρειάζεται να αναπτύξουν μια σειρά δεξιοτήτων, τις λεγόμενες δεξιότητες του 21ου αιώνα. Ενδεικτικά, σε αυτές περιλαμβάνονται η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η συνεργασία, η επικοινωνία, η ενσυναίσθηση, η επίλυση προβλημάτων και ο ψηφιακός γραμματισμός.

Με τις ερευνητικές συνθετικές εργασίες, που παραθέτουμε, επιχειρήθηκε η καλλιέργεια δεξιοτήτων διερευνητικής μάθησης και η οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης, καθώς και το σύνολο των δεξιοτήτων που υπαγορεύει η στοχοθεσία των ΠΣ. Εφαρμόστηκε ο μικρός οδηγός «Μαθαίνω να μελετώ ιστορικές πηγές» από το **Φωτόδεντρο παρατηρώ** (τα εκθέματα) **μελετώ** (τις πηγές) **κατανοώ** (τα ιστορικά γεγονότα) **αξιοποιώ** (παράγω ιστορικό λόγο). Μελετήθηκαν από τους/τις μαθητές/τριες **αποκλειστικά ψηφιακές πηγές**, πραγματοποιήθηκε πλοήγηση σε μουσεία για την παρατήρηση και ερμηνεία υλικών καταλοίπων, εφαρμογή ψηφιακών παιχνιδιών κ.ά.

Οι θεματικές ενότητες των μαθητικών εργασιών αφορούν την περίοδο της ελληνικής επανάστασης του 1821 και αποτελούν προέκταση ενός σχεδίου εργασίας (project), που εφαρμόστηκε στη σχολική τάξη με τίτλο «**Η γέννηση του ελληνικού εθνικού κράτους**». Το σχέδιο εργασίας πραγματοποιήθηκε και στα τρία τμήματα της Γ΄ Γυμνασίου στα από όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες.

Εύη Συρίγα

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Διαφωτισμός ονομάστηκε το κίνημα που εμφανίστηκε στην Αγγλία στα τέλη του 17ου αιώνα και κορυφώθηκε στη Γαλλία τον 18ο αιώνα και οι υποστηρικτές του πίστευαν ότι η λογική είναι ο μόνος ασφαλής τρόπος ερμηνείας του κόσμου. Το ιδεολογικό αυτό ρεύμα συμμερίστηκαν πολλοί ευρωπαίοι διανοούμενοι.

Γκεντίς Γκεμπίττα

Πώς συνδέεται το έργο του Μοντεσκιέ με την Ελληνική Επανάσταση;

Ο Μοντεσκιέ υπήρξε ένας από τους κορυφαίους εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Η βασική του συμβολή σε αυτόν ήταν η διατύπωση της βασικής αρχής ενός δημοκρατικού πολιτεύματος, που είναι η διάκριση των εξουσιών στη νομοθετική, που ασχολείται με τη θέσπιση νόμων, την εκτελεστική, που έργο της είναι η εφαρμογή των νόμων, και τη δικαστική, που έργο της είναι να ελέγχει αν τηρούνται οι νόμοι. Με την άσκηση αυτών των εξουσιών από τρία διαφορετικά μεταξύ τους σώματα, ο Μοντεσκιέ πίστευε ότι θα αποφευχθεί η συγκέντρωση υπερβολικής εξουσίας στα χέρια λίγων ατόμων και έτσι δε θα μπορεί να γίνεται κατάχρηση της εξουσίας, όπως συνέβαινε στα απολυταρχικά καθεστώτα της εποχής.

Οι ιδέες του Μοντεσκιέ επηρέασαν το πολιτικό κλίμα της εποχής στην Ευρώπη και αποτέλεσαν τη βάση των νέων ευρωπαϊκών συνταγμάτων που θεσπίστηκαν μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Αυτά τα συντάγματα αποτέλεσαν τη βάση και των πρώτων ελληνικών συνταγμάτων που θεσπίστηκαν από τις Εθνοσυνελεύσεις. Η Α' Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο το 1822 ψήφισε το πρώτο, το 'Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδας' που καθιερώνει την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Σύμφωνα με αυτό το Σύνταγμα, η πολιτική εξουσία του ελληνικού κράτους αποτελούνταν από δύο σώματα το 'Βουλευτικό' και το 'Εκτελεστικό'.

Νάσος Αυγουστίνος

Στο ιστορικό ντοκιμαντέρ **Η γέννηση του ελληνικού εθνικού κράτους** ο Πέτρος Πιζάνιας, Καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας αναφέρει: «Το σύνθημα **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ** δεν είναι ελληνικό, είναι πολύ παλαιότερο από τη γαλλική επανάσταση. Ωστόσο, την εποχή εκείνη συνοψίζει σε όλη την Ευρώπη το ηθικό δικαίωμα στην ανυπακοή και την εξέγερση ενάντια σε κάθε τυραννία»._(0:23:39)

Πόσο εκφράζει τους επαναστατημένους Έλληνες το σύνθημα **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ**; Να αναπτύξετε σε ένα κείμενο 150-200 λέξεις την εμβληματική φράση **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ** συσχετίζοντάς με κάποιο ιστορικό γεγονός ή κάποια πηγή ή αντικείμενο κλπ.¹

“Ελευθερία ή θάνατος” Αυτή η φράση αποδεικνύει τον τρόπο σκέψης που είχαν οι άνθρωποι σε πολλούς ιστορικούς πολέμους, όπως η έξοδος του Μεσολογγίου ή η Γαλλική επανάσταση. Κατά τη διάρκεια ιστορικών γεγονότων, όπως αυτών οι άνθρωποι βασανίζοντουσαν καθημερινά για διάφορους λόγους, μερικοί από τους οποίους ήταν η έλλειψη τροφής, το γεγονός ότι σε περίπτωση αρρώστιας δεν υπήρχε τρόπος για να γιατρευτούνε, άρα τις περισσότερες φορές κατάληγε σε θάνατο, αλλά και οι περιπτώσεις στις οποίες έπρεπε να κρυφτούν από τον εχθρό, ώστε να επιβιώσουν. Αυτές οι δυσκολίες είναι που τους έκαναν να χάνουν την ελπίδα τους, να θέλουν να τα παρατήσουν και να παραδοθούν στον εχθρό. Αλλά παρόλο που έχαναν κάθε ελπίδα, το σύνθημα “ελευθερία ή θάνατος” τους βοηθούσε να συνεχίσουν τη μάχη τους, γιατί τους υπενθύμιζε ότι, εάν παραδοθούν ακόμα και αν είναι ζωντανοί, δε θα έχουν την ελευθερία, για να ζήσουν πραγματικά και να έχουν μια ωραία ζωή, αφού θα ζήσουν την υπόλοιπη ζωή τους ως σκλάβοι. Επομένως, όπως λέει και το σύνθημα θα προτιμούσαν να πεθάνουν αντί να ζήσουν το υπόλοιπο της ζωής τους σκλαβωμένοι και δυστυχισμένοι.

Νίκος Πολύζος

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο²

¹ Πηγές: το ιστορικό ντοκιμαντέρ [**Η γέννηση του ελληνικού εθνικού κράτους**], Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, ετικέτα **Γαλανόλευκη η θωριά σου**, Ηλεκτρονικό βιβλίο Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα **Η έξοδος του Μεσολογγίου**.

² Σημαία των ναυτικών νησιών, Ύδρας, Σπετσών, Ψαρών.

Ελευθερία ή Θάνατος³ είναι το εθνικό σύμβολο της Ελλάδας. Το σύνθημα συμβόλιζε, και εξακολουθεί να συμβολίζει, την αποφασιστικότητα των Ελλήνων για τον συνεχή αγώνα ενάντια στη τυραννία και στην καταπίεση, αψηφώντας τον θάνατο. Το συγκεκριμένο σύνθημα εξέφραζε τους Έλληνες, διότι ζούσαν μέσα στη σκλαβιά για 400 χρόνια περίπου, οπότε ήταν σημαντική για αυτούς η επανάσταση για την απελευθέρωσή τους. Το σύνθημα ελευθερία ή θάνατος ήταν το σύνθημα των Ελλήνων στην επανάστασή τους με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Διαδόθηκε ευρύτερα στον ελλαδικό χώρο (1821-29), χρησιμοποιήθηκε ως πολεμική ιαχή και αναγραφόταν σε πολεμικές σημαίες του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας. Το σύνθημα συνδέεται σήμερα με τη λαϊκή δοξασία ότι οι εννέα συλλαβές του, σχετίζονται με τον αριθμό των λωρίδων που υπάρχουν στην ελληνική σημαία, με τη λέξη «ε-λευ-θε-ρί-α» να συμπληρώνει τις πέντε γαλάζιες και τις λέξεις «ή θά-να-τος» να συμπληρώνουν τις τέσσερις λευκές λωρίδες. Στη γνωστή ταινία «Παπαφλέσσας» η σπουδαία μορφή του αγώνα κατά των Τούρκων, ο Γρηγόριος Δικαίος Παπαφλέσσας αναφέρει την εξής φράση: «Σήμανε αδέρφια η μεγάλη ώρα του γένους σε Θεό και σε πατρίδα σας ξορκίζω ή να νικήσουμε ή να πεθάνουμε κάτω από την σημαία του Χριστού». Από τα παραπάνω λόγια εμπύχωσης προς τους Έλληνες καταλαβαίνουμε την έννοια του συγκεκριμένου συνθήματος και το πόσο σημαντικό ήταν για τους υποδουλωμένους Έλληνες να πολεμήσουν και να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους.

Ελισάβετ Μεσσάρη

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο⁴

³ Πηγές: **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Γαλανόλευκη η θωριά σου, Κινηματογράφος:** Ιστορική ταινία [**Η μεγάλη στιγμή του '21. Παπαφλέσσας**],

⁴ Ετικέτα **Γαλανόλευκη η θωριά σου**, Η καθιέρωση της ελληνικής σημαίας
<http://www.nhmuseum.gr/multimedia/simaies/index.html>

Η φράση «**ελευθερία ή θάνατος**»⁵ είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επανάσταση των Ελλήνων κατά των Οθωμανών το 1821. Αυτή η φράση εκφράζει ουσιαστικά τον λόγο που έγινε η επανάσταση, αφού οι υποδουλωμένοι Έλληνες ήθελαν να γίνουν ελεύθεροι και ήταν όλοι πρόθυμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους για αυτό. Όμως σύμφωνα με το ιστορικό ντοκιμαντέρ, αυτό το σύνθημα δεν είναι ελληνικό, αλλά εξέφραζε και άλλους λαούς πριν από την ελληνική επανάσταση. Για παράδειγμα στη γαλλική επανάσταση οι Γάλλοι, παρότι δεν ήταν ουσιαστικά υποδουλωμένοι και είχαν την ελευθερία τους, ήθελαν να «απελευθερωθούν» από την ανισότητα που επικρατούσε και να γλιτώσουν από την εξαθλίωση. Έτσι, επαναστάτησαν απέναντι στον βασιλιά τους, με παρόμοιο σύνθημα με το Ελευθερία ή θάνατος, «Ελευθερία-Ισότητα-Αδελφoσύνη». Στη γαλλική επανάσταση έγιναν πολλές συγκρούσεις και αιματοχυσίες, γιατί οι άνθρωποι δεν άντεχαν άλλο την κατάσταση που επικρατούσε και ήταν πρόθυμοι να θυσιάσουν ακόμη και τις ζωές τους στον αγώνα για την κατοχύρωση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ιωάννα Κουκουζέλη

Η σφραγίδα του ιδρυτή της Φιλικής Εταιρείας Παναγιώτη Σέκερη (1821).⁶

⁵ Πηγές: το ιστορικό ντοκιμαντέρ [Η γέννηση του ελληνικού εθνικού κράτους], Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα, Διαφωτιστικές απόπειρες http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=104#prettyPhoto

⁶ Η εικόνα χρησιμοποιήθηκε στο ιστορικό ντοκιμαντέρ της μαθήτριας, το οποίο είναι δημοσιευμένο στο ΚΑΝΑΛΙ του Γυμνασίου Δροσιάς στο sch.gr με τίτλο [ΙΔΡΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ].

ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η Φιλική Εταιρεία ήταν μια μυστική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 1814 στην Οδησό της Ρωσίας με σκοπό την προετοιμασία του ένοπλου αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία.

Γκεντίς Γκεμπίττα

Είσαι μέλος της Φιλικής Εταιρείας και στέλνεις επιστολή σε κάποιον συγγενή σου ή φίλο σου, προσπαθώντας να τον στρατολογήσεις. Τι θα του έγραφες;⁷

Αγαπητέ φίλε Γιώργο,

Σου γράφω αυτό το γράμμα, για να σου πω πώς είναι να είσαι μέλος της Φιλικής Εταιρείας.

Αρχικά πριν μπεις στην Εταιρεία πρέπει να ορκιστείς πίστη και αφοσίωση σε αυτή και σε περίπτωση που παραβείς αυτόν τον όρκο σε σκοτώνουν. Επίσης, ορκίζεσαι να μη φανερώσεις το παραμικρό από τα σημεία και τους λόγους της σε κανέναν συγγενή και φίλο. Τέλος, ορκίζεσαι στο όνομα του Θεού και στη μελλοντική ελευθερία των συμπατριωτών σου, από δω και πέρα αυτή θα είναι η αιτία των διαλογισμών σου. Το όνομα του Θεού ο οδηγός των πράξεων σου και η ευτυχία σου η ανταμοιβή των κόπων σου.

Αφού μπεις στην Εταιρεία, πρέπει να ξέρεις πως όλα τα μέλη χρησιμοποιούν ψευδώνυμα και επικοινωνούν με κρυπτογραφικό αλφάβητο, το οποίο θα πρέπει να μάθεις. Να θυμάσαι πως οι στόχοι σας θα είναι να κάνετε οργανωτικές προσπάθειες με μεγάλη μυστικότητα, να υπερνικήσετε τους δισταγμούς μερικών Ελλήνων που πίστευαν στην αποτυχία και να διαδώσετε στους Έλληνες τις ιδέες της γαλλικής επανάστασης.

---

⁷ Παιχνίδι ρόλων: (ΘΦ του ΠΣ για την Ιστορία ΦΕΚ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, σ. 11069 [Φιλική Εταιρεία](https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/p.s._istoria_gymnasiou.pdf) https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/p.s._istoria_gymnasiou.pdf Επίσης, στο [Φωτόδεντρο, Ίδρυση και οργάνωση της Φιλικής Εταιρείας](http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/11282) - Το κρυπτογραφικό αλφάβητο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/11282>

Αυτά ήταν τα πιο σημαντικά πράγματα που πρέπει να ξέρεις ότι θα κανείς πριν και όταν μπεις στην Φιλική Εταιρεία. Χαιρετίσματα σε όλους και μου λείπετε πολύ.

Φιλικότατα,

Αντρέας

Βίκυ Γιαννακοπούλου

Αγαπητέ μου Γιώργο,

Έχω πολύ καιρό να σου σου γράψω και με συγχωρείς για αυτό. Ξέρεις, ήμουν απασχολημένος αυτές τις ημέρες με κάποιες εκκρεμότητες, σχετικά με μια οργάνωση στην οποία είμαι έμπιστο μέλος. Επί τη ευκαιρία θέλω να γνωρίζεις πως έχουμε ανάγκη από περισσότερα άτομα και θα ήταν μεγάλη βοήθεια να γίνεις κι εσύ μέλος της, πιστεύω πως έχεις τα κατάλληλα προσόντα.

Για να σε βάλω περισσότερο στο κλίμα λοιπόν, είμαστε μια μυστική οργάνωση με σκοπό να βοηθήσουμε στην προετοιμασία του ένοπλου αγώνα μας. Ονομαζόμαστε Φιλική Εταιρεία και στόχος μας είναι η δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Αυτό που θα θέλαμε από εσένα είναι να είσαι διακριτικός στις κινήσεις σου, όπως και τα υπόλοιπα μέλη, ώστε να πραγματοποιήσουμε πολλές οργανωτικές προσπάθειες. Το όπλο σου θα είναι πάντα η απόλυτη μυστικότητα. Υποχρέωση σου θα είναι επίσης να παροτρύνεις κι άλλους Έλληνες να πιστέψουν στη μύηση σε αυτήν την ξεχωριστή οργάνωση και να μας υποστηρίξουν. Φυσικά, το πιο σημαντικό θα είναι να διαδώσεις την ιδέα να γίνουμε ανεξάρτητο κράτος, ώστε οι καρδιές όλων να βγάλουν φλόγες, με αποτέλεσμα να είναι έτοιμοι να δώσουν την τελική τους μάχη. Επιπλέον, θα ορκιστείς την αφοσίωσή σου σε αυτή την οργάνωση και πως θα την κρατήσεις κρυφή από τον εχθρό, γιατί αν σταθείς ενάντια της και γίνεις παραβάτης του όρκου, θα ακολουθήσει ποινή ο θάνατος. Ξέχασα επίσης να σου πω πως όλοι χρησιμοποιούμε ψευδώνυμα και πάντα επικοινωνούμε με κρυπτογραφικό αλφάβητο, για να μη μας αντιληφθούν.

Προς το παρόν αυτά είναι αρκετά για να γνωρίζεις πώς λειτουργούμε. Να ξέρεις ότι όλα αυτά τα κάνουμε για το ελληνικό μας έθνος, θα αγωνιστούμε με κάθε τρόπο, για να καταφέρουμε να γίνουμε επιτέλους ανεξάρτητοι. Μόνο όλοι ενωμένοι και στηριζόμενοι ένας στον άλλον έχουμε την ελπίδα να ξαναγίνουμε ελεύθεροι.

Με αγάπη,

ο ξάδελφός σου Κώστας

Ελένη Πατρώνια

Αγαπητέ μου φίλε,

Σου απευθύνω αυτήν την επιστολή, για να σε ενημερώσω για τη σύσταση μιας καινούργιας μυστικής οργάνωσης, που είμαι μέλος, η οποία ονομάζεται «Φιλική Εταιρεία».

Ιδρυτές της είναι σημαντικές προσωπικότητες, Έλληνες και ξένοι. Εγώ μνήθηκα στην οργάνωση από ιδρυτικό μέλος της. Έδωσα όρκο πίστης σε μια ιερή τελετή που ένωσα μεγάλη συγκίνηση. Στη «Φιλική Εταιρεία» επικοινωνούμε με ψευδώνυμα, κώδικες και συνθηματικές λέξεις. Τον αρχηγό δεν τον έχω δει ποτέ. Είναι η μυστική «Αόρατη Αρχή». Η δράση μου στην οργάνωση είναι να ενημερώνω τους Έλληνες για τη σημασία του αγώνα κατά των Οθωμανών και να τους εμπυχώνω, γιατί οι περισσότεροι φοβούνται και λένε ότι οι Έλληνες είναι πολύ μικροί μπροστά τους. Το έργο μας είναι πολύ σημαντικό. Προετοιμάζουμε το έδαφος για την επανάσταση. Μαζί μας έχουν συσπειρωθεί έμποροι, μικροαστοί, Φαναριώτες, κοτζαμπάσηδες, κληρικοί, αλλά και οπλαρχηγοί.

Μέσω αυτής της επιστολής απευθύνω και σε σένα την πρόταση να συμμετέχεις σ' αυτόν τον ιερό αγώνα για την ελευθερία. Το χρέος σου θα είναι η αφύπνιση όλων των Ελλήνων, για να αντιληφθούν ότι η σκλαβιά ισοδυναμεί με τον θάνατο. Υπάρχει κάτι σημαντικότερο από την προσφορά στην πατρίδα και από την ανάκτηση της ελευθερίας;

Σε περιμένω, καλέ μου φίλε, για να αναφωνήσουμε μαζί το σύνθημά μας: **«Ελευθερία ή Θάνατος».**

Παύλος

Παουλίν Πρίφτι

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (1821)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	
 <p>ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΔΡΟΣΙΑΣ</p>	
Αγωνιστές	Φιλική Εταιρεία
<ul style="list-style-type: none"> • Θεόδωρος Κολοκοτρώνης • Γεώργιος Καραϊσκάκης • Αλέξανδρος Υψηλάντης • Αθανάσιος Διάκος • Γρηγόριος Δίκαιος (ή Παπαφλέσσας) • Κωνσταντίνος Κανάρης • Ανδρέας Μιαούλης • Νικήτας Σταματελόπουλος (ή Νικηταράς) • Οδυσσεύς Ανδρούτσος • Ιωάννης Μακρυγιάννης • Ιωάννης Καποδίστριας (πρώτος κυβερνήτης) • Δημήτριος Υψηλάντης (ηγητικό πρόσωπο) • Παλαιών Πατρών Γερμανός (ηγητικό πρόσωπο) • Πέτρος Μαυρομιχάλης (ηγητικό πρόσωπο) • Δημήτριος Ξηρός (ηγητικό πρόσωπο) • Μάρκος Μπότσαρη (ηγητικό πρόσωπο) • Εμμανουήλ Παπάς (ηγητικό πρόσωπο) • Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα (ηγητικό πρόσωπο) • Αδαμάντιο Μαυρογένους (ηγητικό πρόσωπο) • Φαναριώτες, πρόκριτοι, αγρότες, έμποροι, ιερείς	<ul style="list-style-type: none"> • Ξεκίνησε από την Οδησό της Ρωσίας. • Ιδρυτές της ήταν: Σκουφάς, Ξάνθος, Τσακάλωφ. • Ιδρύθηκε το 1814. • Είχε σκοπό την προετοιμασία της επανάστασης. • Δρούσαν με μεγάλη μυστικότητα. • Ορκίζονταν. • Η ποιή των παραβατών ήταν θάνατος. • Οι γυναίκες ήταν δύσκολο να ενταχθούν. • Απαγορευόταν να ξέρουν ποι οι ανώτεροι. • Έπρεπε να περάσουν μερικές δοκιμασίες, για να μπου στη φιλική εταιρεία.
	Φιλελληνισμός
	<ul style="list-style-type: none"> • Κίνημα συμπάραστασης στους επαναστατημένους Έλληνες. • Ανάπτυξη φιλελληνικού ρεύματος στο εξωτερικό. • Αποστολές Φιλελλήνων στην Ελλάδα. • Τον Μάιο του 1822, συγκρότηση του πρώτου Τάγματος Φιλελλήνων. • Φιλελευθερισμός και επαναστατικός ριζοσπαστισμός. • Ενίσχυση οικονομική και ηθική. • Κάποιοι συμπεριφέρονταν τυχοδιωκτικά. • Πολιτικοί • Έμποροι • Τραπεζίτες • Στρατιωτικοί
	Επιμέλεια: Εύη Συρίγα Ιωάννα Μπεχάρι, Ιωάννα Κουτσοφίου, Ελισάβετ Μεσσάρη
	Τα Συντάγματα του Αγώνα
	Α' Εθνοσυνέλευση: <ul style="list-style-type: none"> • Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου. • Πρόεδρος της συνέλευσης ήταν ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. • Γράφτηκε η «Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Ελλάδος». • Ψηφίστηκε την 1^η Ιανουαρίου 1822 το πρώτο ελληνικό σύνταγμα, «Προσωρινών Πολίτευμα της Ελλάδος». • Θεσπίστηκε το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας. Β' Εθνοσυνέλευση: <ul style="list-style-type: none"> • Άστρος Κυνουρίας (Μάρτιος-Απρίλιος 1823) • Εγκρίθηκε μια τροποποιημένη εκδοχή του συντάγματος της Επιδαύρου, ο νόμος της Επιδαύρου. • Κατάργηση τοπικών οργανισμών. • Πρόεδρος του Εκτελεστικού: Π. Μαυρομιχάλης. • Πρόεδρος του Βουλευτικού: Α. Μαυροκορδάτος. Γ' Εθνοσυνέλευση: <ul style="list-style-type: none"> • Συγκλήθηκε το 1826, αλλά διαλύθηκε. • Συγκλήθηκε ξανά το 1827 στην Τροιζήνα. • Κυβερνήτης της Ελλάδας: Ιωάννης Καποδίστριας (θητεία 7 ετών). • «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος» • Βασίζονταν στη διάκριση των εξουσιών. • Ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του.

8

Ιωάννα Μπεχάρι, Ιωάννα Κουτσοφίου, Ελισάβετ Μεσσάρη

Εάν ήσουν έφηβος το 1821 και είχες την επιθυμία να πάρεις μέρος στον Αγώνα, στην ομάδα ποιου οπλαρχηγού θα ήθελες να ανήκεις και γιατί;⁹

⁸ Πόστερ βασισμένο στις διδακτικές ενότητες του ΠΣ Ιστορίας Γυμνασίου, 11069 Τεύχος Β' 959/21.03.2019.

⁹ Χρησιμοποίηση διαδραστικής εφαρμογής με τις προσωπογραφίες των οπλαρχηγών του Αγώνα (<http://photodentro.edu.gr>) <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9106> και υπόδυση ρόλου (ΘΦ του ΠΣ για την Ιστορία ΦΕΚ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, σ. 11070 **Ελληνική επανάσταση**) https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/p.s._istoria_gymnasiou.pdf. Επίσης, περιήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα: **Ας γνωρίσουμε τους πρωταγωνιστές της ελληνικής επανάστασης** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=2>

Αν ήμουν έφηβος το 1821 θα επέλεγα να πάρω μέρος στον Αγώνα για την ανεξαρτησία με την ομάδα του οπλαρχηγού Θεόδωρου Κολοκοτρώνη.

Η επιλογή μου βασίζεται στο γεγονός ότι ο Κολοκοτρώνης ήταν ηγετική μορφή της Επανάστασης του 1821 και αρχιστράτηγος. Παρά το γεγονός ότι ήταν αγράμματος, ήταν ένας φυσικός ηγέτης, εξαιτίας της ευφυΐας του και του μοναδικού στρατηγικού αέρα του. Είχε, παράλληλα, έμφυτα σπουδαία πολιτικά χαρίσματα και ήξερε να ακούει, να μαθαίνει και να αξιολογεί. Τον διέκρινε η πολιτική εξυπνάδα, η διαύγεια και η διορατικότητα και χωρίς να διαθέτει σπουδαία ρητορικά χαρίσματα, είχε την ικανότητα να εμπνέει και να εμψυχώνει.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο μεγάλος στρατηγός δεν ήταν εύσωμος και ρωμαλέος, αλλά ήταν ανθεκτικός στις κακουχίες είχε στήσιμο επιβλητικό και αγέρωχο και το πρόσταγμα του ήταν βρυχηθμός. Ήταν βίαιος και αμείλικτος απέναντι στον εχθρό, όπως και στον Έλληνα, όταν αυτός τολμούσε να κάνει πίσω από τον μεγάλο στόχο, αλλά και μεγαλόψυχος την ίδια στιγμή. Δεν είχε μέσα και εξοπλισμό. Είχε ευρηματικότητα και φαντασία, τακτική και μέθοδο. Ο Γέρος του Μοριά ποτέ δε φοβόταν στη μάχη. Δε φοβήθηκε ούτε όταν οι ίδιοι Έλληνες τον καταδίκασαν σε θάνατο. Τα μόνα που φοβόταν ήταν η διχόνοια και τα δεινά που γεννήθηκαν στη διάρκεια του αγώνα.

Επιλογικά, ο Κολοκοτρώνης ήταν ο αρχιστράτηγος της εθνεγερσίας, ο ηγέτης που τόλμησε να πάρει μια απόφαση για λογαριασμό ενός ολόκληρου λαού και να σηκώσει στις πλάτες του το εγχείρημα της υλοποίησής του. Χωρίς δισταγμούς, χωρίς και παρεκκλίσεις, χωρίς προσωπικό όφελος και κυρίως, χωρίς την επιλογή της ήττας. Γι' αυτό ακριβώς επιλέγω τον Κολοκοτρώνη, γιατί ενέπνευσε όχι μόνο την εποχή του, αλλά και γενιές του μέλλοντος, ανοίγοντας δρόμους για το κοινό καλό μην υπολογίζοντας κόστος και απώλεια.

Παουλίν Πρίφτι

Στρατιωτικός εξοπλισμός του Κολοκοτρώνη

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα

Εάν ήσουν έφηβος το 1821 και είχες την επιθυμία να πάρεις μέρος στον Αγώνα, στην ομάδα ποιου οπλαρχηγού θα ήθελες να ανήκεις και γιατί;¹⁰

Είμαι έφηβος στο ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Είμαι από το ίδιο μέρος, το Μαυρομάτι Καρδίτσας, από το οποίο κατάγεται ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Με τιμή θα τον ακολουθήσω, όπου με διατάξει να πάω. Τον θαυμάζω, γιατί όλη του τη ζωή την πέρασε στα βουνά ο φτωχός γιος της καλόγριας. Έμεινε κοντά στον Αλή Πασά στα Ιωάννινα και όχι μόνο έμαθε τη στρατιωτική τέχνη, αλλά και στοιχειώδη γράμματα, γραφή και ανάγνωση. Ξέρω ότι ποτέ δεν υποχωρεί, πάντα παλεύει και για αυτό τον θαυμάζω. Όταν έμαθα ότι το 1807 γνώρισε στη Λευκάδα τον Ιωάννη Καποδίστρια ζήλεψα πάρα πολύ. Έχω ακούσει πολλά για αυτόν τον Έλληνα που διαπρέπει στη Ρωσία. Έμαθα επίσης από συντοπίτες μας ότι το 1809 εντάχθηκε στα ελληνικά τάγματα των Βρετανών με σκοπό να εκτοπίσουν τους Γάλλους από τα Επτάνησα.

Γνώρισε και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, διάσημο καπετάνιο εδώ στη Ρούμελη. Είναι ατίθασο πνεύμα ο Γεώργιος, λάτρης της πατρίδας και της ελευθερίας. Ο Καραϊσκάκης είναι αδύνατος, φιλάσθενος, πάσχει από φυματίωση πολλά χρόνια τώρα, μέτριος στο ανάστημα, ιδιαίτερα νευρικός, οξύθυμος, υβριστής πολλές φορές. Έχει όμως χαλύβδινη θέληση, δύναμη σκέψης και κριτικής και ιδιαίτερα ικανότητα στην ταχύτατη λήψη αποφάσεων και εκτέλεση τους. Με μια λέξη.... είναι Αρχηγός! Τον θαυμάζω, μακάρι να του μοιάσω κάποτε και μακάρι να ζήσει για να δει την Ελλάδα ελεύθερη.

Βασίλης Γλύνης

Το στρατόπεδο του Καραϊσκάκη στην Καστέλλα.
Θ. Βρυζάκης (1855). [Φωτόδεντρο](#)

¹⁰ **Φωτόδεντρο:** διαδραστική εφαρμογή με τις προσωπογραφίες των οπλαρχηγών του Αγώνα, [Γεώργιος Καραϊσκάκης](http://photodentro.edu.gr) (<http://photodentro.edu.gr>) <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9103> και υπόδυση ρόλου (ΘΦ του ΠΣ για την Ιστορία ΦΕΚ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, σ. 11070 [Ελληνική επανάσταση](#)) https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/p.s._istoria_gymnasioy.pdf

Γαλανόλευκη η θωριά σου

Ομοίωμα σημαίας που έφερε ο Ανδρέας Λόντος κατά την είσοδό του στην Πάτρα το 1821.

Ναυτική σημαία που χρησιμοποιούσαν η Ύδρα, οι Σπέτσες και τα Ψαρά. Οι σημαίες αποτυπώνουν χαρακτηριστικά και σύμβολα της Φιλικής Εταιρίας.

Τον τύπο αυτής της σημαίας σχεδίασε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και χρησιμοποιήθηκε το 1821.

Σημαία της Κρητικής επανάστασης από το ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου 1866. Πάνω της αναγράφεται «Ιησούς Χριστός Νικά» και τα Αρχικά Κ(Κρήτη) Ε(Ενωση) Ε(Ελευθερία) ή Θ(Θάνατος).

Θάλεια Φράγκου & Μαρκέλλα Χριστοδολούλη

Θάλεια Φράγκου & Μαρκέλλα Χριστοδολούλη

Σημαίες, μπαϊράκια, φλάμπουρα, παντιέρες¹¹

Δύσκολοι ήταν οι αγώνες που δόθηκαν για την κατάκτηση της ελευθερίας στις μάχες του 1821. Κάθε μία από αυτές σημαντική για τον δικό της λόγο, με δικούς τους πρωταγωνιστές και ήρωες. Η ανδρεία και η τόλμη των αγωνιστών αυτής της εθνικής επανάστασης είναι πραγματικά αξιοζήλευτες. Είναι θαυμαστό το πώς οι πολεμιστές έβγαιναν στο πεδίο τους μάχης γεμάτοι ενθουσιασμό και αφοσίωση, φώναζαν εξεγερτικά συνθήματα για την ελευθερία και ύψωναν σημαίες με ποικίλα σύμβολα και κρυμμένα ή φανερά μηνύματα, που ξεσήκωναν τους επαναστάτες.

¹¹ Πηγές: α) τα σύμβολα στο ιστορικό **ντοκιμαντέρ [Η γέννηση του ελληνικού εθνικού κράτους]** <https://archive.ert.gr/94108/>, β) **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Γαλανόλευκη η θωριά σου** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/simaies/index.html>, γ) δραστηριότητα στο **ΠΣ** για την Ιστορία Γυμνασίου, ΦΕΚ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, σ. 11086 **Εθνικά σύμβολα** https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/p.s._istoria_gymnasiou.pdf

Σε αυτές τους δύσκολες και τρομακτικές καταστάσεις, οι πολεμιστές είχαν ανάγκη να πιστεύουν και να ελπίζουν. Έτσι, δημιουργούσαν σημαίες διαφορετικές μεταξύ τους. Κάποιες από αυτές απεικόνιζαν σταυρούς. Με αυτόν τον τρόπο παρακαλούσαν τη θεϊκή προστασία. Άλλες περιείχαν άγκυρες, οι οποίες ήταν ναυτικό σύμβολο και δήλωνε σταθερή απόφαση για ελευθερία. Σε κάποιες άλλες, αναγράφονταν καθαρά τα αρχικά από συνθήματα. Παραδείγματος χάρη «ΗΕΑ ή ΗΘΣ», το οποίο σημαίνει «Αγώνας μέχρις εσχάτων ή ελευθερία ή θάνατος». Και τα παραδείγματα είναι αμέτρητα...

Επομένως, καταλαβαίνουμε τη σημασία μιας τέτοιας επανάστασης και την προσπάθεια των ανθρώπων που πολεμούσαν, να μην καταβληθούν από φόβο, αλλά να ορμήσουν με γενναιότητα στο πεδίο τους μάχης. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο οι θυσίες τους παραμένουν αξέχαστες!

Θάλεια Φράγκου & Μαρκέλλα Χριστοδολούλη

Ελληνικές παραδοσιακές φορεσιές¹²

Νίκος Κοκκινάκης

¹² Ψηφιακή δραστηριότητα βασισμένη στα ψηφιακά παιχνίδια **Ελληνικές παραδοσιακές φορεσιές** και **Σήμερα γάμος γίνεται** στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο**
<http://www.nhmuseum.gr/el/efarmoges/ellinikes-paradosiakes-foresies/>

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικειμένου από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Ο θάνατος του Ναυάρχου Κωνσταντίνου Κανάρη

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης, γεννήθηκε στα Ψαρά το 1793 και πέθανε το 1877 στην Αθήνα. Κάποιοι τον φώναζαν «Ναύαρχο», άλλοι τον αποκαλούσαν «ο μπουρλοτιέρης», γιατί πρωτοστάτησε στον ναυτικό αγώνα κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 ως ναύαρχος. Αργότερα, διετέλεσε πέντε φορές πρωθυπουργός της Ελλάδας (1844, 1848-49, 1864, 1864-65 και 1877).

Πέθανε ενώ ήταν πρωθυπουργός. Το Μάιο του 1877 έγινε τελευταία φορά πρωθυπουργός οικουμενικής κυβέρνησης. Δύο μήνες μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, ένωσε τη υγεία του να χειροτερεύει. Οι γιατροί του σύστησαν λουτρά, ζήτησε άδεια από το υπουργικό συμβούλιο, αλλά επειδή υπήρξαν γκρίνιες για το ποιος θα τον αντικαταστήσει, πήρε την απόφαση να μην εγκαταλείψει τη θέση του.

Την Παρασκευή 2 Σεπτεμβρίου 1877 στις 9 το πρωί, παρέλυσε το δεξί μέρος του σώματός του από ημιπληγία (εγκεφαλικό επεισόδιο). Οι γιατροί είπαν ότι δεν είχε σωτηρία. Το ίδιο βράδυ άφησε την τελευταία του πνοή στο σπίτι του στην Κυψέλη. Η κηδεία του έγινε την Κυριακή 4 Σεπτεμβρίου σε κλίμα μεγάλης συγκίνησης. Από όπου κι αν πέρασε η πομπή με τη σορό του, από μπαλκόνια, παράθυρα, τοίχους κρέμονταν μαύρα πανιά.

Μπροστά από το Υπουργείο Ναυτικών, αξιωματικοί του ναυτικού σήκωσαν το φέρετρο. Ξεκίνησε η νεκρική πομπή ακολουθούμενη από αξιωματικούς και υπαξιωματικούς που κράταγαν μαξιλάρια με καρφίτσωμένα πάνω τους τα παράσημά του. Ακολουθούσε ο Μητροπολίτης, ιερείς, επίσημοι, υπουργοί, βουλευτές και τεράστιο πλήθος λαού. Έφτασαν στη Μητρόπολη, όπου έψαλαν τη νεκρώσιμη ακολουθία και μετά ξεκίνησαν πάλι για την τελευταία του κατοικία, το Α' Νεκροταφείο.

Μετά τον θάνατό του ο γιατρός Ιωάννης Ζωχιός αφαίρεσε την καρδιά από τη σορό του, η οποία σήμερα φυλάσσεται μέσα σε ειδικά κατασκευασμένη ασημένια **λήκυθο**¹³ στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Αθηνών**. Τη λήκυθο και τη μαρμάρινη λάρνακα που την περιβάλλει φιλοτέχνησε ο γλύπτης Θωμάς Θωμόπουλος. Αρχικά τοποθετήθηκε -τον Νοέμβριο 1929- στο Υπουργείο Ναυτικών. Το 1933 μεταφέρθηκε στη σημερινή της θέση στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, ώστε να μετατραπεί σε προσκύνημα των νεότερων γενεών.

Στη λήκυθο είναι χαραγμένη η φράση «Χαίρε καρδιά ναυάρχου Κανάρη».

Φωτεινή Τράκα

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικείμενου από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.¹⁴

Πριν περίπου έναν χρόνο έφτασε στα χέρια μας ένα φύλλο χαρτί, το οποίο απ' ό,τι φαίνεται είναι ένα μέρος από το ημερολόγιο του Κολοκοτρώνη και γράφει: «Έχω πάρει μέρος σε πάρα πολλές μάχες. Έχασα πολλούς συντρόφους και φίλους. Το μόνο που μου μένει μετά από κάθε μάχη είναι η περικεφαλαία μου. Το ξέρω πολύ καλά ότι είναι ένα απλό αντικείμενο, αλλά για μένα έχει πολύ μεγάλη συναισθηματική αξία. Μπορεί να είναι ασήμαντο αντικείμενο, αρκετό, όμως, για να μου θυμίζει πως άφησα το πεδίο της μάχης ζωντανός. Δεν μπορώ να ξεχάσω τη μάχη των Δερβενακίων το 1822. Πιστεύω ότι η περικεφαλαία μου ήταν το γούρι μου, όπως και σε κάθε μάχη. Το ξέρω ότι μπορεί να φαίνεται περιέργο, αλλά εγώ δεν το βλέπω έτσι.

Είναι ένα αντικείμενο, που δε θέλω να χάσω και το οποίο θα με ακολουθήσει και μετά τον θάνατό μου. Ώρες ώρες σκέφτομαι πως μπορεί να πέσει στα χέρια των εχθρών. Τότε με κυριεύει ένα συναίσθημα θυμού και αγριότητας, επειδή χωρίς αυτό δε θα είμαι τόσο δυνατός στις μάχες. Κοιτώντας αυτή την περικεφαλαία θυμάμαι όλες τις μάχες και τους κόπους των Ελλήνων για την ελευθερία. Ακόμα και μένα με κάνει να μην το βάζω κάτω ποτέ.

Ελπίδα Περάκη

¹³ Επίσκεψη στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** και ψηφιακή περιήγηση στην ετικέτα **Ας γνωρίσουμε τους πρωταγωνιστές της Επανάστασης του 1821! «Κωνσταντίνος Κανάρης. Ο θρυλικός μπουρλοτιέρης»**
<http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/default.aspx?thematikh=2>

¹⁴ **Δημιουργική γραφή** μετά από πλοήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Ας γνωρίσουμε τους πρωταγωνιστές της Επανάστασης του 1821!**
<http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=2>

Η περικεφαλαία του Θ. Κολοκοτρώνη

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικειμένου από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.¹⁵

Αθανάσιος Διάκος και η μάχη στην Αλαμάνα

Ο κάθε αγωνιστής ξεκινά την πορεία του προς την ελευθερία κρατώντας το όπλο του. Έτσι κι ο Αθανάσιος Διάκος από τη στιγμή που άρχισε να πολεμά είχε μαζί του την πιστόλα του. Τον συντρόφευε σε κάθε μάχη και σε κάθε σημαντική και δύσκολη στιγμή.

Την είχε μαζί του όταν γνώρισε τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, ο οποίος τον μύησε στην Φιλική Εταιρεία κι όταν ο ίδιος μαζί με τον Βασίλη Μπούσο μπήκε στην Λιβαδειά και την απελευθέρωσε. Κάθε σφαίρα έφυγε από αυτήν την πιστόλα, είτε για να του σώσει τη ζωή, είτε για να τους φέρει όλους ένα βήμα πιο κοντά στη νίκη.

---

¹⁵ Η **πιστόλα** του Αθ. Διακού εκτίθεται στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο**. Ψηφιακές πηγές: Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στην ετικέτα **Ας γνωρίσουμε τους πρωταγωνιστές της Επανάστασης του 1821**, (Αθ. Διάκος), <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=2>, **Φωτόδεντρο**, Προσωπογραφία της Επανάστασης του 1821, **Αθ. Διάκος** <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9104>, **Διαδραστικό βιβλίο μαθητή** <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYMC105/751/4929,22491/>, **Βικιπαίδεια, Μάχη της Αλαμάνας** https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AC%CF%87%CE%B7_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B1%CF%82, **Μηχανή του Χρόνου** <https://www.mixanitouxronou.gr/ego-grekos-gennithika-grekos-ke-th-apothano-i-machi-tou-athanasiou-diakou-me-500-antres-enantion-chiliadon-tourkon-stin-alamana-i-sillipsi-i-filakisi-ke-o-martirikos-thanatos/> και άλλοι **ψηφιακοί πόροι**.

Έτσι και στην τελευταία του μάχη ο Διάκος προχώρησε προς το γεφύρι της Αλαμάνας κρατώντας γερά στο χέρι του την πιστόλα και το σπαθί του. Το πρωί της 23ης Απριλίου 1821 οι Οθωμανοί πέρασαν από την Ρούμελη με σκοπό να καταπνίξουν την επανάσταση στον Μοριά. Παρά τις υπέρτατες δυνάμεις τους ο Διάκος αρνήθηκε να τους αφήσει να περάσουν χωρίς μάχη.

Οι Οθωμανοί υπερτερούσαν συντριπτικά, αλλά ο Διάκος μαζί με τον Πανουριά και τον Διαβουνιώτη αποφασίζουν να τους σταματήσουν. Εφαρμόζουν λοιπόν το σχέδιο του Λεωνίδα και τους αντιμετωπίζουν στις Θερμοπύλες που στενεύει η γη ανάμεσα στη θάλασσα και στο βουνό. Χωρίζονται σε τρεις ομάδες και στήνονται σε διαφορετικά μέρη με τον Διάκο να ηγείται στο γεφύρι της Αλαμάνας.

Οι άνδρες των δύο άλλων οπλαρχηγών βγαίνουν γρήγορα εκτός μάχης ενώ οι Οθωμανοί συνεχίζουν να πολεμούν χωρίς έλεος. Έχουν μείνει μόνο 48 άνδρες αλλά ο Διάκος δεν παύει να πολεμά. Ακόμα κι όταν δεν υπήρχε ελπίδα ο Διάκος δεν παραιτήθηκε. Με την πιστόλα και το σπαθί του συνέχιζε, ώσπου τον τραυμάτισαν και τον αιχμαλώτισαν.

Παρά τις υποσχέσεις των Οθωμανών αρνήθηκε να αλλαγοπιστήσει με αποτέλεσμα να τον παλουκώσουν. Μπορεί να χάθηκε νωρίς, αλλά η θυσία και το μήνυμα που έστειλε θα μείνουν για πάντα στις καρδιές των Ελλήνων.

Μελίνα Χαραλαμποπούλου

Ο Αθανάσιος Διάκος, Ελαιογραφία του Διονυσίου Τσάκου, 1861.

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200-300 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα της περιόδου της ελληνικής επανάστασης 1821 και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικειμένου ή ενός προσώπου που συμμετείχε στα γεγονότα.¹⁶

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης¹⁷

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καταγόταν από μία φημισμένη οικογένεια και από μικρός ακολουθούσε τον πατέρα του στις περιπέτειές του και με τα χρόνια έχοντας γίνει αρματολός εναντίον των κλεφτών η φήμη του απλώθηκε σε όλη την Πελοπόννησο. Όταν μεγάλωσε περισσότερο, πήρε μέρος στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο και έπειτα πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και έγινε ο γνωστός Έλληνας αρχιστράτηγος, που γνωρίζουμε όλοι σήμερα.

Στην επανάσταση του 1821 έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο, γιατί πρωταγωνίστησε σε αγώνες, όπως στη νικηφόρα μάχη στο Βαλτέτσι, όπου οργάνωσε στρατόπεδα στα υψώματα γύρω από την πόλη και διέταξε την οχύρωση τεσσάρων λόφων δίπλα στο χωριό Βαλτέτσι και στην καταστροφή της στρατιάς του Δράμαλη στα Δερβενάκια, που διέσωσε τον Αγώνα στην Πελοπόννησο και οδήγησε στην άλωση της Τριπολιτσάς. Επειδή είχε πολύ καλή στρατηγική σκέψη και λόγω των επιτυχιών του κατάφερε να γίνει αρχιστράτηγος της Πελοποννήσου. Αφού φυλακίστηκε στο Ναύπλιο, αποφυλακίστηκε το 1825, για να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του Ιμπραήμ μαζί με τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Προσπαθώντας να φτιάξει στρατό ξεκίνησε τον κλεφτοπόλεμο μέχρι που έφτασε το στράτευμα του στρατηγού Μεζόν.

Ως το τέλος της Επανάστασης, ο Κολοκοτρώνης συνέχισε να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στα στρατιωτικά και πολιτικά πράγματα της εποχής. Το 1833, επειδή διαφωνούσε με την αντιβασιλεία, πήγε πάλι στη φυλακή και καταδικάστηκε σε θάνατο, αλλά αποφυλακίστηκε μετά την ενηλικίωση του Όθωνα το 1835. Πέθανε στις 4 Φεβρουαρίου 1843.

Νίκος Πολύζος

¹⁶ Ιστορική αφήγηση (προσωπογραφία). Ενδεικτικοί ιστότοποι:

α) Ψηφιακό σχολείο <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4929,22491/>

β) Φωτόδεντρο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9106>

γ) Εθνικό Ιστορικό Μουσείο <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=2>

δ) Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων

<http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=11114551118516461458169>

¹⁷ Φωτόδεντρο, Προσωπογραφία της Επανάστασης του 1821,

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9106>

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, «Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Ο αρχιστράτηγος της Επανάστασης» <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=2>

Τα όπλα της Επανάστασης του 1821¹⁸

Να παρατηρήσετε τα όπλα και την “τεχνολογία” του πολέμου κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Να περιηγηθείτε στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στην ετικέτα «Τα όπλα την εποχή της Επανάστασης του 1821».

Δημιουργήστε πόστερ με τα όπλα και την “τεχνολογία” του πολέμου κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας.

Τα όπλα την εποχή της Επανάστασης του 1821

Πιστόλα
Όπλο με κοντή κάνη που δεν ξεπερνούσε το ένα μέτρο. Ήταν είτε επίχρυση είτε ασήμινια με ιδιαίτερα περίτεχνα σχέδια, όπως κανόνια ή φυτά.

Τρομπόνι
Όπλο με πλατιά και κόντη κάνη, το οποίο εξαπέλυε πολλά βλήματα μαζί. Δεν ήταν ιδιαίτερα διακοσμημένο, αλλά υπήρχαν μερικά με σταυροειδή καρφάλια.

Γιαταγάνι
Ένα να είδος ασόλινης μαχαίρας μισού μέτρου. Η λεπίδα του σχηματίζει κοίλη καμπύλη στο μέσο και κυρτή στην αιχμή. Είναι πλατιά και καμπυλωτή προς το πάνω μέρος. Ήταν διακοσμημένο με άγρια πουλιά ή γοργόνες.

Πιστόλα
Όπλο με κοντή κάνη. Η πιστόλα υπήρχε σε δύο μορφές, μονόκανη ή δίκανη. Ένα κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι και οι δύο είναι 58 εκατοστά και χρησιμοποιούν τις ίδιες σφαίρες.

Καριοφύλια
Όπλα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην επανάσταση. Λειτουργούσαν βάζοντας μέσα στην κάνη μια μικρή ποσότητα μπαρουτιού. Υστερα έβαζαν το βόλι και μετά με ένα μεταλλικό ραβδί το έσπρωχναν να μπει πιο μέσα στην κάνη. Έπειτα σήκωναν τον κόκορα (κόκορας είναι αυτό πάνω από την σκανδάλη) πάταγαν τη σκανδάλη, τριβόταν με την πυρόπιτρα, η οποία δημιουργούσε μια σπίθα, άναβε το μπαρούτι και έφευγε το βόλι.

Κωστής Ζαμάνης, Νικήτας Πετσίνης, Αντώνης Τυράσκης

Κωστής Ζαμάνης, Νικήτας Πετσίνης, Αντώνης Τυράσκης

Να μελετήσεις το παραπάνω κείμενο **Ο κάθε πολεμιστής και το όπλο του**, που περιγράφει τη σχέση του αγωνιστή με το όπλο του την περίοδο της ελληνικής επανάστασης και να τον συγκρίνεις με τον σύγχρονο πολεμιστή σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων σε word.

¹⁸ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11084-5, **ΘΦ Πολιορκίες στην Ελληνική Επανάσταση**. Περιήγηση στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στην ετικέτα «Τα όπλα την εποχή της Επανάστασης του 1821». <https://www.nhmuseum.gr/el/efarmoges/ta-opla-tin-epohi-tis-epanastasis-tou-1821/>

Ο ΚΑΘΕ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΛΟ ΤΟΥ¹⁹

Ο δεσμός τόσο των πολεμιστών του 1821 όσο και των σύγχρονων πολεμιστών είναι πολύ ισχυρός με το όπλο τους. Παρόλα αυτά υπάρχουν κάποιες ομοιότητες και κάποιες διαφορές ανάμεσα στους παλιούς και σύγχρονους πολεμιστές. Μια ομοιότητα είναι ότι έχουν έναν ιδιαίτερο δεσμό με τα όπλα τους, γιατί αυτά τους προστατεύουν και πολλές φορές τους κρατάνε ζωντανούς. Επίσης, και οι παλιότεροι και οι σύγχρονοι πολεμιστές συντηρούν και καθαρίζουν τα όπλα τους σχολαστικά.

Από την άλλη κατά την περίοδο της επανάστασης τα όπλα ήταν προσωπικά αντικείμενα και η κατοχή τους σήμαινε ένδειξη ανδρείας, ενώ σήμερα όπλα έχουν μόνο οι επαγγελματίες και οι κυνηγοί. Επιπλέον, τα παλιότερα χρόνια οι πολεμιστές επειδή ήταν πολύ δεμένοι με τα όπλα τους, τους έδιναν ονόματα, για παράδειγμα ο Γεώργιος Καραϊσκάκης είχε ονομάσει το όπλο του Κυρά Βασιλική. Ακόμα, παλιότερα θρηνούσαν την απώλεια ενός όπλου όσο αυτή ενός συμπολεμιστή, κάτι που σήμερα δε συμβαίνει. Τέλος, οι πολεμιστές του 1821 φορούσαν φουστάνελες και παραδοσιακές στολές στον πόλεμο, αντίθετα σήμερα οι στρατιώτες φοράνε πιο άνετα ρούχα και με λιγότερο φωτεινά χρώματα για να μη γίνονται εύκολα αντιληπτοί.

Γιώργος Παναγιωτίδης

Διερευνήστε την αλλαγή στα αμυντικά και στα επιθετικά όπλα ανά ιστορικές περιόδους και σε ένα σύντομο κείμενο διατυπώστε τα συμπεράσματά σας.

Διαχρονικά, τα όπλα έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο για την επιβίωση του ανθρώπου, αλλά και για τη δημιουργία των πολέμων του. Την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης, αν και είχαν συμβεί σημαντικές τεχνολογικές ανακαλύψεις στη δύση, τα όπλα είχαν μείνει στον προηγούμενο αιώνα. Τα πυροβόλα όπλα δεν ήταν εύχρηστα, καθώς ήταν βαριά και με κακή απόδοση. Μετά από κάθε βολή το γέμισμα διαρκούσε πολύ. Για αυτό τον λόγο οι αγωνιστές είχαν βοηθούς, οι οποίοι τους γέμιζαν και τους άλλαζαν τα όπλα. Σε περιπτώσεις κοντινής αιφνιδιαστικής επίθεσης οι αγωνιστές πολεμούσαν με **πιστόλα** ή με **σπαθί**. Ο κύριος εξοπλισμός των αγωνιστών του '21

¹⁹ Διερευνητική εργασία βασισμένη στην ψηφιακή πηγή στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Τα όπλα την εποχή της Επανάστασης του 1821**, <https://www.nhmuseum.gr/el/efarmoges/ta-opla-tin-epohi-tis-epanastasis-tou-1821/> στον τίτλο **Ο κάθε πολεμιστής και το όπλο του** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=1> Το κείμενο παρατίθεται στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1**.

ήταν ένα **τουφέκι με μακριά κάνη** , ένα ζεύγος πιστόλες, μια **πάλα** και ένα **γιαταγάνι** (μακρύ μαχαίρι).

Νικόλας Αποστολίδης

Να μελετήσεις το κείμενο «Πολιορκία»,²⁰ που περιγράφει την πολιορκία την περίοδο της ελληνικής επανάστασης, να τη συγκρίνεις με σύγχρονους τρόπους πολέμου και να γράψεις τις σκέψεις σου σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων σε word.

Μελετώντας το παραπάνω κείμενο συνειδητοποιούμε πως κατά την περίοδο της ελληνικής επανάστασης, οι συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων ήταν ιδιαίτερα δύσκολες, όπως και το γενικότερο κλίμα αφού ήταν εμπόλεμη. Αρρώστιες, πείνα, δίψα, καταστροφές, απώλειες ήταν μερικές από τις εικόνες που μας δείχνουν το αίσθημα της εξάντλησης.

Αντίστοιχα στη σημερινή εποχή παρατηρούμε ότι ο τρόπος πολέμου έχει δυστυχώς τα ίδια κοινά χαρακτηριστικά, αυτά της εξάντλησης, εξαθλίωσης, καταστροφής σε υλικό και ανθρώπινο δυναμικό. Καθημερινά βλέπουμε και ακούμε για ανθρώπους που βρίσκονται σε απόγνωση, ανθρώπους που λόγω του πολέμου μεταναστεύουν για να επιβιώσουν και να βρουν καλύτερες συνθήκες ζωής. Επίσης, παρόμοια είναι η κατάσταση και για τα υλικά αγαθά στο παρελθόν και στο παρόν, καθώς διάφορες χώρες συγκρούονται μεταξύ τους για οικονομικά και εδαφικά συμφέροντα.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία καταλήγουμε στο ότι τα αίτια και οι συνέπειες του πολέμου δεν έχουν αλλάξει σχεδόν καθόλου από πριν κάποια χρόνια ή ακόμα και αιώνες. Στις μέρες μας, όπως στο παρελθόν, διάφορες χώρες ή πληθυσμοί πολεμούν μεταξύ τους για υλικά αγαθά, για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους και ως αποτελέσματα έχουν την καταστροφή, τον φόβο και τον θάνατο.

Αντώνης Τυράσκης

---

²⁰ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11084-5, **ΘΦ Πολιορκίες στην Ελληνική Επανάσταση**. Περιήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Τα όπλα την εποχή της Επανάστασης του 1821**, <https://www.nhmuseum.gr/el/efarmoges/ta-opla-tin-epohi-tis-epanastasis-tou-1821/> με τίτλο **Πολιορκία**, <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=1> Το κείμενο παρατίθεται στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2**.

«Οι μνήμες ζωντανεύουν»

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200-300 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα της περιόδου της ελληνικής επανάστασης 1821 και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικειμένου ή προσώπου που συμμετείχε στα γεγονότα.²¹

Νικήτας Σταματελόπουλος (προσωπογραφία)²²

Ο Νικηταράς (γνωστός και ως Τουρκοφάγος) γεννήθηκε το 1782 στη Νέδουσα Μεσσηνίας με το όνομα Νικήτας Σταματελόπουλος και πέθανε το 1849 πάμπτωχος και τυφλός στον Πειραιά σε ηλικία 67 ετών.

Καταγόταν από το χωριό Τουρκολέκα στη Μεγαλόπολη Μεσσηνίας.

Ο πατέρας του ήταν στρατιώτης και όταν ήταν 16 ετών πολέμησε τους Τούρκους στην Πάρο δίπλα σε ρωσικά στρατεύματα, οπότε και τον έδιωξαν από τη Νέδουσα. Βρίσκοντας καταφύγιο στο χωριό Τουρκολέκα, παντρεύτηκε την ανιψιά του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και γέννησε τα παιδιά του.

Ο αδελφός και ο πατέρας του Νικηταρά σκοτώνονται βάνουσα το 1805 από τους Τούρκους και ο Νικηταράς ακολουθεί τον θείο του Θεόδωρο Κολοκοτρώνη στα Επτάνησα κι εντάσσεται στο Ρωσικό Στρατό, για να πολεμήσει τον Ναπολέοντα.

Η μεγαλύτερη στρατιωτική επιτυχία του Νικηταρά είναι στις 12-13 Μαΐου του 1821 όπου στη μάχη του Βαλτετσίου της Αρκαδίας νικάει με μία ομάδα 200 ανδρών 6.000 Τούρκους. Εκεί κερδίζει το παρατσούκλι του Τουρκοφάγου.

Τον Σεπτέμβριο του 1821 στην άλωση της Τριπολιτσάς αρνείται να πάρει λάφυρα, ενώ συμμετέχει στη μάχη των Δερβενακίων το 1822.

Στον εμφύλιο πόλεμο μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας υποστηρίζει τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και φυλακίζεται το 1839 στην Αίγινα. Το 1840 απελευθερώνεται. Μετά από τρία χρόνια το 1843 του απονέμεται ο βαθμός του υποστράτηγου και το κράτος τού δίνει σύνταξη την οποία αρνιέται. Το 1847 καταφέρνει να διοριστεί μέλος της γερουσίας.

²¹ Ιστορική αφήγηση (προσωπογραφία). Ενδεικτικοί ιστότοποι: α) Ψηφιακό σχολείο <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4929,22491/> β) Φωτόδεντρο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8962> γ) Εθνικό Ιστορικό Μουσείο <http://www.nhmuseum.gr/ektheseis/ora-eleytherias-ta-rologia-ton-agoniston-tou-21/> δ) Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sid=1111455118516461458169>

²² Φωτόδεντρο, Προσωπογραφία της Επανάστασης του 1821, **Νικήτας Σταματελόπουλος-Νικηταράς**, <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9117> **Μηχανή του Χρόνου** <https://www.mixanitouxronou.gr/tag/nikitaras/> κ.ά

Το 1849 η τελευταία του επιθυμία είναι να ταφεί δίπλα στον τάφο του Κολοκοτρώνη στο Α΄ νεκροταφείο Αθηνών.

ΣΗΜ: Διάλεξα τον Νικηταρά, επειδή είναι ένα πολύ σπουδαίο πρόσωπο, το οποίο δεν αναφέρεται αρκετά στην Ιστορία και παρά την ηρωική του συμπεριφορά αδικήθηκε από το ελληνικό κράτος .

Κωστής Ζαμάνης

«Οι μνήμες ζωντανεύουν»

Το δαχτυλίδι του Οδυσσέα Ανδρούτσου²³

Όλα ξεκίνησαν όταν ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία, δηλαδή το 1814 στη Οδησό. Σκοπός της ήταν ο ξεσηκωμός των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων. Ιδρυτές της ήταν ο Εμμανουήλ Ξάνθος, ο Νικόλαος Σκουφάς και ο Αθανάσιος Τσακάλωφ. Όποιος έμπαινε στην Φιλική Εταιρεία ορκιζόταν. Αν, όμως, κάποιος δεν κρατούσε τον όρκο του, είχε ως ποινή τον θάνατο. Τελικά, τον Μάρτιο του 1821 ξέσπασε επανάσταση στη Στερεά Ελλάδα, στην Πελοπόννησο και σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου. Πρωταγωνιστές της επανάστασης ήταν οι Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Μάρκος Μπότσαρης, Κωνσταντίνος Κανάρης, Ανδρέας Μιαούλης, Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, Μαντώ Μαυρογένους. Ένας από αυτούς ήταν και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, ο οποίος πολέμησε στην μάχη στη Γραβιά.

Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος σε όλες του τις μάχες φορούσε ένα δαχτυλίδι και θα έλεγα πως ήταν το γούρι του. Φέρει σταυρό και την επιγραφή «Δυσηα Ανδρίτσο» και σήμερα βρίσκεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Στις 3 Μαΐου του 1821, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος έφθασε στη Γραβιά με μία ομάδα από 100 περίπου άνδρες. Υπέδειξε αμέσως στους επαναστάτες ότι έπρεπε με κάθε θυσία να σταματήσουν εκεί την πορεία του εχθρού.

Αφού μαζεύτηκαν εκεί ύστερα από πρόσκλησή του και άλλοι καπεταναίοι, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος τούς πρότεινε να κλειστούν στο Χάνι, ώστε μην μπορώντας να υποχωρήσουν, να αναγκαστούν να πολεμήσουν πάση θυσία, για να ανακόψουν την πορεία του Ομέρ Βρυώνη. Όμως, ούτε ο Πανουργιάς ούτε ο Γιάννης Δυοβουνιώτης δέχτηκαν. Τελικά, χωρίστηκαν σε τρία τμήματα. Το ένα με τον Πανουργιά και τον Δυοβουνιώτη έπιασε τα υψώματα του Χλωμού αριστερά από τον δρόμο. Το άλλο με τον Κοσμά Σουλιώτη και τον Κατσικογιάννη, τα υψώματα δεξιά από τον δρόμο. Όσοι ήθελαν, θα κλείνονταν μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο μέσα στο Χάνι. Έφραξαν τα ανοίγματα και άνοιξαν πολεμίστρες.

Στο μεταξύ η επανάσταση κινδύνευε να καμφθεί, όμως οι Δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, αποφάσισαν την ειρήνευση και τη δημιουργία ενός ελληνικού κράτους (η λεγόμενη συνθήκη του Λονδίνου, 6 Ιουλίου 1827). Στη συνέχεια ακολούθησαν οι εθνοσυνελεύσεις.

---

²³ Υλικό κατάλοιπο από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

<http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/default.aspx?thematikh=2>

Φωτόδεντρο Προσωπογραφία της Επανάστασης του 1821, **Οδυσσέας Ανδρούτσος**

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8962> Ηλεκτρονικό βιβλίο **Νεότερη και Σύγχρονη**

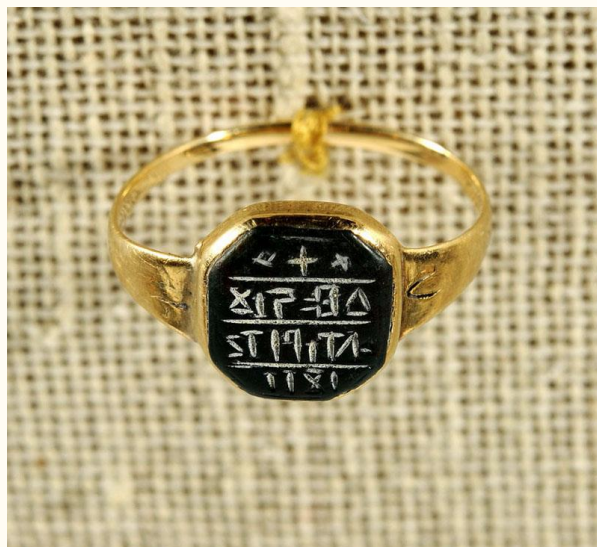
Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4929,22491/>

Στην Α΄ Εθνοσυνέλευση ψηφίστηκε το σύνταγμα της Επιδαύρου (1822), το οποίο ήταν επηρεασμένο από το σύνταγμα της γαλλικής επανάστασης.

Στην Β΄ Εθνοσυνέλευση τροποποιήθηκε ελαφρώς το σύνταγμα της Επιδαύρου (1823).

Στην Γ΄ Εθνοσυνέλευση επιλέχθηκε Κυβερνήτης της Ελλάδος ο Ιωάννης Καποδίστριας με θητεία 7 ετών και ψηφίστηκε το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827), που βασιζόταν στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, διαπνεόταν από φιλελεύθερες ιδέες και ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του.

Ιωάννα Κουτσοφίου

Δαχτυλίδι του Οδυσσέα Ανδρούτσου

Ρολόι Αγωνιστή του '21²⁴

Ένα από τα λίγα αντικείμενα που είχαν τόσο μεγάλη συναισθηματική και υλική αξία για εμένα ήταν το ρολόι του άντρα μου. Το είχαμε πάρει από το ωρολογοποιείο του Στέφανου Στεφανόπουλου²⁵ στην Τρίπολη πριν από κάμποσα χρόνια. Ήμασταν από τους λίγους στο χωριό που είχαμε ένα τόσο καλό ρολόι σαν εκείνο. Πάντα θεωρούσα ότι ήταν γούρι για την οικογένειά μας. Ο Στέφανος ήταν καλός φίλος του άντρα μου. Είχε κληρονομήσει αυτό το ωρολογοποιείο από τον πατέρα του. Ως έμπορος ρολογιών βοήθησε πολύ στην επανάσταση, γιατί μπορούσε να διακινεί και όπλα μαζί με τα ρολόγια, χωρίς να τον πάρει είδηση η Τούρκικη διοίκηση. Πολλά βράδια, όπως και σήμερα, μου άρεσε απλά να κάθομαι σιωπηλή και να κοιτώ το ρολόι του άντρα μου. Και τότε τους άκουσα. Βούτηξα τα παιδιά και τα έσφιξα στην αγκαλιά μου. Γύρω μας φαινόταν το τέλος. Ό,τι μπορούσα να ακούσω ήταν τα μωρά μου να ουρλιάζουν και τις κραυγές των πολεμιστών. Δε θα τα άφηνα να πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Κράταγα το ρολόι σφιχτά στα χέρια μου. Έβλεπα τους δείκτες να γυρίζουν και ένιωθα σε κάθε δευτερόλεπτο τους τοίχους να στενεύουν γύρω μου. Σήκωσα το κεφάλι μου και είδα τον θάνατο να έρχεται. Όχι δεν ήθελα να το κάνω, δεν μπορούσα. Ξανακοίταξα το ρολόι. Τώρα έβλεπα τους δείκτες να τρέχουν γρήγορα. Ζαλιζόμουν. Όχι δεν μπορεί, δεν μπορεί να γίνεται αυτό. Ένωθα τους τοίχους να με διαλύουν. Και το ρολόι σταμάτησε.

Ιωάννα Κουκουζέλη

Ρολόι τσέπης Αγωνιστή του '21

²⁴ Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, [Τα ρολόγια των Αγωνιστών του '21](http://www.nhmuseum.gr/el/ektheseis/ora-eleytherias-ta-rologia-ton-agoniston-tou-21/)
<http://www.nhmuseum.gr/el/ektheseis/ora-eleytherias-ta-rologia-ton-agoniston-tou-21/>
Μηχανή του χρόνου <https://www.mixanitouxronou.gr/to-roloi-poy-charise-o-kapodistrias-ston-kolokotroni-eiche-to-emvlima-tis-ellinikis-politeias/>

²⁵ Ο. π., Έλληνας Αγωνιστής - Φιλικός, δεύτερης γενιάς ωρολογοποιός, που έδρασε ως φιλικός στην προεπαναστατική Αρκαδία.

Πολεμιστής της ελληνικής επανάστασης 1821²⁶

Οι καιροί ήταν πολύ δύσκολοι κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οι εχθροί μας επιτίθονταν από παντού από στεριά και από θάλασσα. Ολημερίς και ολονυχτίς μέναμε ξύπνιοι μήπως μας επιτεθεί κάποιος εχθρός και μας σκοτώσει.

Οι Έλληνες διεξήγαγαν την επανάσταση εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με σκοπό την αποτίναξη της Οθωμανικής κυριαρχίας και τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Η επανάσταση γινόταν για καλό σκοπό αν και όλοι μας είχαμε κουραστεί και είχαμε ταλαιπωρηθεί. Το μόνο που μας κρατούσε ζωντανούς και μας έκανε να πολεμούμε ακόμη πιο σκληρά ήταν ότι δεν μπορούσαμε να ζούμε άλλο σκλαβωμένοι και θέλαμε να αποκτήσουμε δικό μας κράτος. Το εθνικό μας σύνθημα ήταν ελευθερία ή θάνατος.

Ένα μόνο πράγμα μου είχε μείνει και μου θύμιζε την οικογένεια μου, που ήταν μακριά μου, αφού είχε φύγει για να κρυφτεί, ώστε να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων και τους σκοτώσουν. Αυτό το πράγμα ήταν ένα γράμμα, που μου είχε δώσει η κόρη μου, όταν έφυγα για τον πόλεμο. Το γράμμα το διάβαζα κάθε μέρα και μου θύμιζε πόσο την αγαπάω και θέλω να τελειώσει πια ο πόλεμος και να πάω να τη δω. Αυτό το γράμμα πραγματικά μου έδινε δύναμη να συνεχίσω. Ένα ακόμη σημαντικό αντικείμενο εκείνο τον καιρό ήταν το όπλο μου, αφού με προστάτευε και το χρησιμοποιούσα κάθε μέρα.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης συνέβησαν πολλά άσχημα γεγονότα. Το 1821 συνέβη ένα σημαντικό γεγονός, η πολιορκία και η άλωση της Τριπολιτσάς, που επηρέασε πολύ την επανάσταση, αφού είχε ως αποτέλεσμα τη σταθεροποίηση της και την επικράτηση των Ελλήνων σε όλη την Πελοπόννησο. Το 1822 έγινε η σφαγή δεκάδων χιλιάδων Ελλήνων στη Χίο, το 1824 συνέβη η καταστροφή των Ψαρών και η σφαγή των κατοίκων τους από τον οθωμανικό στρατό. Αν και πολλοί άνθρωποι σκοτώθηκαν, η επανάσταση είχε ως αποτέλεσμα την η απελευθέρωση των Ελλήνων και την ίδρυση του ελληνικού κράτους.

Μαρίνα Πράσινου

---

²⁶ **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Τα όπλα στην εποχή της Επανάστασης του 1821**
<http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=1> Επίσης, στο
Φωτόδεντρο επιστολές αγωνιστών <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8962>

Σουλιώτισσες²⁷

Με έναν χορό ας πέσουμε
οι Τούρκοι μην μας πιάσουν
πάμε λοιπόν μην κάθεστε
μην χάνουμε καιρό
ελάτε να αρχίσουμε του Χάρου τον χορό.
Εμπρός χορός περήφανος
στο Ζάλογγο έχει αρχίσει
πέφτουν οι Σουλιώτισσες με το χέρι στην καρδιά
και περήφανα λένε θάνατος ή λευτεριά

Ειρήνη Ντάση

«Οι Σουλιώτισσες» (1827), πίνακας του Ary Scheffer, Musée du Louvre, Paris, France.

---

²⁷ Διαθεματικότητα Ιστορίας και Λογοτεχνίας.

ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ο φιλελληνισμός, είναι το κίνημα συμπαράστασης στους Έλληνες, που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη και στην Αμερική την περίοδο της Ελληνικής επανάστασης.

Γκεντίς Γκεμπίττα

Είσαι φιλέλληνας και γράφεις ένα άρθρο σε μια ευρωπαϊκή εφημερίδα μιλώντας για την ελληνική επανάσταση. Σε ποια σημεία θα εστίαζες το ενδιαφέρον σου.²⁸

Παλεύοντας για την Ελευθερία

Ζούμε σε έναν μεγάλο πλανήτη και η κάθε ήπειρος, η κάθε χώρα, ο κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του προβλήματα, τα οποία συνήθως, αν όχι πάντα, βρίσκονται σε προτεραιότητα. Αυτό βέβαια δεν καθιστά κανέναν ανίκανο να προσφέρει βοήθεια σε κάποιον που τη χρειάζεται.

Σε ένα άλλο μέρος του πλανήτη αυτή τη στιγμή ένας λαός αγωνίζεται να αποκτήσει τα δικαιώματα για τα οποία εκατοντάδες άνθρωποι πάλεψαν και πέθαιναν στη χώρα μας κάποια χρόνια πριν. Δικοί μας άνθρωποι, συγγενείς μας έδωσαν τη ζωή τους για εμάς, για να έχουμε μία καλύτερη ευκαιρία, μια ζωή με βούληση και άποψη την οποία κανείς δε θα μπορούσε να μας στερήσει. Αποτυχία ή επιτυχία, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την αξιοθαύμαστη προσπάθειά τους και την επιθυμία τους να δημιουργήσουν έναν κόσμο δίκαιο, που θα αντιμετωπίζει τον κάθε πολίτη ισότιμα χωρίς εξαιρέσεις.

Τώρα οι Έλληνες παλεύουν για να διεκδικήσουν την ελευθερία που τους έχουν στερήσει εδώ και τόσα χρόνια. Αντιστέκονται απέναντι σε έναν κατακτητή που δε γνωρίζει τίποτα παραπάνω από βία, σκοτωμούς και απανθρωπιά. Οι συνθήκες που

---

²⁸ **Παιχνίδι ρόλων:** (ΘΦ του ΠΣ για την Ιστορία ΦΕΚ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, σ. 11071. Περιήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Φιλελληνισμός και φιλέλληνες στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=7> Επίσης, πληροφορίες από το αφιέρωμα **Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Επτά ημέρες (23-3-1987)**. **εδώ** <https://blogs.sch.gr/niptylisou/files/2010/03/25-martioy-k-zografiki.pdf> και στο **Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή** στον τίτλο **Κήρυξη της επανάστασης** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=123#7

ζουν ως υπήκοοι είναι αφόρητες, οι φόροι είναι τεράστιοι Δεν είναι λίγες οι φορές που τους ανάγκασαν να αλλαξοπιστήσουν υπό την απειλή θανάτου.

Όσα πρέσβευαν οι πρόγονοί μας έχουν ακουστεί. Οι λαοί διεκδικούν αυτό που τους ανήκει. Δε δέχονται πια να υποτάσσονται, αναγκασμένοι να απαρνηθούν την πίστη και τη γλώσσα τους. Επιλέγουν να πολεμήσουν, να αντισταθούν. Για αυτό κι εμείς πρέπει να σταθούμε στο πλευρό τους. Μπορούμε να συνδράμουμε στον αγώνα για την ελευθερία που έχει βαφθεί με τόσο αίμα.

Οι ιδέες έχουν διαμορφωθεί, έχουν γίνει γνωστές, τώρα πρέπει να αγωνιστούμε για να τις βάλουμε σε εφαρμογή. Ο κάθε άνθρωπος γεννήθηκε ίσος με τον καθένα και πρέπει έτσι να αντιμετωπίζεται κι από τον νόμο. Τα δικαιώματα που κατέχουν οι αστοί δεν πρέπει να διαφέρουν από αυτά των απλών πολιτών. Η εξουσία πλέον πρέπει να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του λαού κι όχι τις προσωπικές επιθυμίες κάθε ηγεμόνα.

Εδώ και 400 χρόνια οι Έλληνες αντιμετωπίζουν μία κατάσταση που δεν αξίζει σε κανέναν λαό. Οι ίδιοι έχουν συνεισφέρει σημαντικά σε τομείς όπως τα μαθηματικά, τη φιλοσοφία και τον πολιτισμό. Μάλιστα, εκείνοι πρώτοι μίλησαν και εφάρμοσαν τη δημοκρατία.

Παρόλο που είναι ένα μικρό έθνος χωρίς αρκετές στρατιωτικές δυνάμεις και εφόδια, πήραν το ρίσκο, γιατί ξέρουν πως μία ζωή χωρίς τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα είναι χειρότερη από τον θάνατο. Ελπίζουν κι αγωνίζονται, για να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος, ο αγώνας τους είναι εθνικός.

Η Ελληνική Επανάσταση έχει κινητοποιήσει ανθρώπους από όλο τον κόσμο. Δεν είναι λίγοι αυτοί που έστειλαν πολεμοφόδια, τρόφιμα ή ακόμα και ταξίδεψαν, για να πολεμήσουν στο πλάι τους. Το δράμα που περνούν έχει αγγίξει τις καρδιές πολλών ζωγράφων, ποιητών, αλλά και απλών ανθρώπων, που είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν, όπως μπορούν.

Έχουν προσπαθήσει, έχουν παλέψει, έχουν αντέξει κάθε βασανιστήριο προσηλωμένοι στον στόχο. Αγωνίζονται προσμένοντας τη μέρα της δημιουργίας του δικού τους κράτους. Με τον τρόπο τους μας έχουν αποδείξει πως αξίζουν την υποστήριξη μας.

Μελίνα Χαραλαμποπούλου

«ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ: ΔΡΑΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ»²⁹

Άπειρες σελίδες και μελάνι έχει χρησιμοποιηθεί για την αναφορά στο κίνημα του Φιλελληνισμού. Συχνά γίνεται λόγος για το πέρασμα από την αρχαιολογία στον φιλελληνισμό, για την μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τους αρχαίους Έλληνες στη φυσιολογία των Νεοελλήνων, ιδίως στα χρόνια που το πάθος των περιηγητών για ταξίδια, φέρνει τους Δυτικοευρωπαίους ολοένα και πιο συχνά σε επαφή με την «κλασική γη». Οι Νεοέλληνες με πράξεις προσφέρουν γόνιμο έδαφος, ώστε η ιδέα για την «αναγέννηση» της Ελλάδας να ωριμάσει και να αποκρυσταλλωθεί σε διεθνές επίπεδο. Αναδύεται και πάλι η σύνδεση της Δύσης με τον Ελληνισμό, των Ευρωπαίων με τους πνευματικούς προγόνους τους, των Ελλήνων με την ευρύτερη ευρωπαϊκή οικογένεια.

Ο φιλελληνισμός σαφώς και έχει δύο όψεις, αρχικά εντοπίζεται στην πολυπλοκότητα την πολιτική, την κοινωνική και πολιτιστική δηλαδή πολυμορφία των οπαδών του, καθώς και στην ποικιλομορφία των εκφράσεων του όσον αφορά τους εθελοντές, αλλά και τους κοσμικούς κύκλους. Έπειτα, υπογραμμίζεται μια παρεξήγηση που αναφέρεται στο κατά πόσο οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικάνοι εισήλθαν στο μέτωπο για το ενδιαφέρον τους για την Νεότερη Ελλάδα ή εξαιτίας του σεβασμού που έτρεφαν προς την Αρχαία Ελληνική κουλτούρα και κληρονομιά.

Είναι, συνεπώς, φανερό πως ούτε οι εξάρσεις του ρομαντισμού, που αντλούν τις εμπνεύσεις τους από την ελληνική υπόθεση, ούτε οι αντιθέσεις με τους αλλόθρησκους κατακτητές, ούτε τα στυγνά πολιτικά ή τα ιδιωτικά συμφέροντα, αν και αποτελούν βασικούς παράγοντες, που υποκινούν τη συμπάρασταση στον αγωνιζόμενο ελληνικό λαό, δεν αποδίδουν ξεκάθαρα και ουσιαστικά το νόημα που εμπεριέχει η φιλελληνική ιδέα. Πάνω από όλα αυτά υπερέχει η ευρωπαϊκή συνείδηση, η θρεμμένη μενάματα της κλασικής παιδείας από όπου αντλούνται τα πρότυπα για την ελευθερία της σκέψης και για την αξιοπρέπεια του ατόμου.

Το σύνθημα που αναπτύσσει ο Φιλελληνισμός είναι «Ελευθερία ή Θάνατος», το οποίο αναπτύχθηκε ως ηθικό δικαίωμα στην ανυπακοή και στην εξέγερση σε κάθε τυραννία και μετουσιώθηκε στο κίνημα της Ελληνικής Επανάστασης. Τα φιλελεύθερα κομμάτια υπήρξαν οι πρώτοι μηχανισμοί διεθνοποίησης της υπόθεσης καταδυνάστευσης των Ελλήνων από τον τουρκικό ζυγό και αποτέλεσαν έναν από τους παράγοντες που εξηγούν την απήχηση και την επιτυχία που έχει η ελληνική επανάσταση του 1821 σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Πέρα από την υλική συνδρομή στον αγωνιζόμενο ελληνικό λαό βαραίνει η ηθική υποστήριξη από την οποία αντλούν οι Έλληνες την ψυχική τους δύναμη για να συνεχίσουν, παρ' όλες τις ανυπερβλήτες εξωτερικές και εσωτερικές αντιξοότητες, την πάλη για την εθνική τους υπόσταση και τον εθνικοαπελευθερωτικό τους αγώνα.

---

²⁹ Βλ. υποσημείωση 11. Επίσης, μελετήθηκαν οι πηγές στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ**, <http://www.nhmuseum.gr/el/ektheseis/filellinismos-diadromos-8/> και η **συνέντευξη** του ιστορικού Π. Πιζάνια στο ιστορικό ντοκιμαντέρ **Η γέννηση του ελληνικού Εθνικού Κράτους**, <https://archive.ert.gr/94108/>

Είσαι φιλέλληνας και γράφεις ένα άρθρο σε μια ευρωπαϊκή εφημερίδα μιλώντας για την ελληνική επανάσταση. Σε ποια σημεία θα εστίαζες το ενδιαφέρον σου.³⁰

Η Φιλική Εταιρεία συμβάλλει στην Ελληνική επανάσταση

Ως φιλέλληνας, είχα πάντα την πεποίθηση πως τα ελληνικά φύλα είναι γενναία, αλλά όχι σε μεγάλο βαθμό. Όμως, την προηγούμενη μέρα διαπίστωνα πως δεν αρκούσε μόνο αυτό, ώστε να μπορέσουν να βγουν κερδισμένοι από αυτήν την επανάσταση. Στην πραγματικότητα, ο κύριος λόγος, που η επανάσταση πέτυχε την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, τη συγκρότηση του ελληνικού έθνους και τη διαμόρφωση της ελληνικής εθνικής συνείδησης και ταυτότητας, ήταν το πόσο καλά οργανωμένη ήταν από την αρχή.

Φυσικά, ξεκινάμε από τη Φιλική Εταιρεία, που συνέβαλε σε κάτι άκρως σημαντικό για την εξέλιξη της ελληνικής επανάστασης. Μιλώ για την ευνοϊκή συγκυρία που προέκυψε, με αποτέλεσμα οι προϋποθέσεις για την επανάσταση να είναι πολύ καλύτερες στον νότιο ελλαδικό χώρο. Έτσι λοιπόν, όλη αυτή η μυστικότητα, η επικοινωνία μεταξύ των Φιλικών με κρυπτογραφικό αλφάβητο, τα ψευδώνυμα που χρησιμοποιούσαν και ο υποχρεωτικός όρκος πίστης και αφοσίωσης των υποψήφιων σε αυτήν μας κάνει να κατανοούμε με ακρίβεια το πόσο αυστηρή και άκρως οργανωτική ήταν.

Επίσης, χάρις στη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή το 1774 οι Έλληνες ανέπτυξαν έναν ναυτικό εμπορικό στόλο, πλούτισαν και ταξίδεψαν ξεφεύγοντας από τη μιζέρια της σκλαβιάς τους. Η συγκυρία ήταν καθοριστική για τη πορεία προς την απελευθέρωση, καθώς ήρθαν σε επαφή με τα σημαντικότερα πνευματικά κέντρα της εποχής. Κατά τη διάρκεια της αγώνα της ανεξαρτησίας ήταν τεράστια η συμβολή των εμπορικών πλοίων.

Μελετώντας λοιπόν περισσότερο την όλη ιστορία της ελληνικής επανάστασης μπορεί να διαπιστώσει πως οι πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρείας ήταν λαμπρά μυαλά και πως χωρίς αυτούς δε θα είχε γίνει το πρώτο βήμα για την επανάσταση. Η μυστική αυτή οργάνωση, η Φιλική εταιρεία, ενθάρρυνε χιλιάδες Έλληνες να προσπαθήσουν όλοι μαζί για ένα αίσιο τέλος.

Παναγιώτα Μαγγίνα

---

³⁰ Ο.π., βλ. υποσημείωση 11

Αφού μελετήσετε το εικαστικό έργο του Θ. Βρυζάκη, «Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι», να ερευνήσετε και να γράψετε ποια ήταν η αντιμετώπιση των φιλελλήνων από τους ελληνικούς πληθυσμούς.

«Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι»,³¹
πίνακας του Θεόδωρου Βρυζάκη (1861,) Εθνική Πινακοθήκη της Ελλάδος.

Η συμμετοχή των φιλελλήνων στην επαναστατημένη Ελλάδα ήταν μεγάλη. Συμπαράσταντο στους αγωνιζόμενους Έλληνες, θυσιάστηκαν στο πεδίο της μάχης και προσέφεραν οικονομική και ηθική ενίσχυση. Ιδρύθηκαν φιλελληνικές επιτροπές (Κομιτάτα) και οι εθελοντές περιέθαλψαν τον άμαχο ελληνικό πληθυσμό και ενίσχυσαν με πολεμικά εφόδια, τρόφιμα, χρήματα κ.α. Εξέχουσα φιλελληνική μορφή ήταν ο Λόρδος Βύρων (Μπάιρον) που θυσιάστηκε για την Ελλάδα και πέθανε στο Μεσολόγγι στις 19 Απριλίου του 1824, σε ηλικία 36 χρόνων.

Οι πρώτες εκκλήσεις για συμπαράσταση στον ελληνικό Αγώνα βρήκαν ευνοϊκή απήχηση. Η υποδοχή του Άγγλου φιλέλληνα, Λόρδου Μπάιρον, στις 4 Ιανουαρίου 1824 από τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες, ήταν θερμή. Υπήρξε κλίμα συγκίνησης και ενθουσιασμού. Τη στιγμή της άφιξης την έχει απαθανάτισει στο εικαστικό του έργο ο Θεόδωρος Π. Βρυζάκης. Παρατηρούμε το ελληνικό πλήθος να έχει στραμμένο το βλέμμα του προς τον ουρανό, ίσως να ευχαριστούν τον Θεό που τους τον έφερε αυτή τη δύσκολη στιγμή. Κάποιοι κάθονται στα γόνατα, φαίνεται να προσκυνούν ή να ικετεύουν. Όλοι είναι παγωμένοι, άντρες αγωνιστές, γυναικόπαιδα έχουν μαζευτεί γύρω του, πεινασμένοι και ταλαιπωρημένοι. Έχουν την κρυφή ελπίδα, μήπως καταφέρουν να σωθούν από τους Τούρκους και ο τόπος τους να είναι και πάλι ελεύθερος.

³¹ Δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11071. Μελέτη εικαστικού έργου [Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10) και εκπαιδευτικού υλικού στις [Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10) στο Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10

Ο Λόρδος Βύρων ενθάρρυνε τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες, βοήθησε την Επανάσταση όχι μόνο οικονομικά, αλλά και ως μαχητής. Φορώντας φουστάνελα, έδωσε όρκο να αγωνιστεί μέχρι θανάτου για την απελευθέρωση της Ελλάδας από την βαρβαρότητα των Τούρκων.

Σε άλλες περιπτώσεις, η επαναστατημένη Ελλάδα έδειξε απροθυμία στη βοήθεια που προσέφεραν οι φιλέλληνες. Οι Έλληνες δεν ήθελαν πάντα να χρηματοδοτηθούν, επειδή φοβόντουσαν τα κίνητρα και τα συμφέροντα που έκρυβαν οι ενδιαφερόμενες χώρες. Για παράδειγμα, η συμπάθεια της αγγλικής κυβέρνησης, που εκδηλώθηκε με τη σύναψη δύο δανείων (800 χιλ. το 1824 και 2 εκ. λίρες το 1825) προς τους επαναστατημένους Έλληνες, δεν πήγαζε μόνο από αγνό φιλελληνισμό, αλλά και από συμφέροντα που αφορούσαν μια περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Επίσης, η Ισπανία όταν ζήτησε άδεια να έρθει στην Ελλάδα να βοηθήσει, η απάντηση που έλαβαν ήταν αρνητική, γιατί τα κίνητρα της ήταν κοινωνικά και όχι εθνικά. Η Αμερική, από τη μεριά της πρότεινε να χρηματοδοτήσει την Ελλάδα με 2-3 εκ. δολάρια, χωρίς όμως επιτυχία. Η ελληνική κυβέρνηση θεώρησε ότι το αμερικανικό εκστρατευτικό σώμα που θα ερχόταν για βοήθεια, θα μπορούσε να επιβληθεί και έτσι οι Έλληνες οπλαρχηγοί να έχαναν το αξίωμα τους και την αρχηγία τους, καθώς θα ήταν υποχρεωμένοι να υπακούουν σε αυτό. Επιπλέον, οι Έλληνες περιφρονούσαν τους πιο νέους φιλέλληνες, επειδή τους θεωρούσαν απειροπόλεμους και απροετοίμαστους για τις ανάγκες του αγώνα τους.

Ωστόσο, η συμβολή των φιλελλήνων στην Ελλάδα ήταν σημαντική. Έδωσαν τη ζωή τους, για να υπερασπιστούν τη χώρα και χωρίς τη βοήθειά τους και την αφοσίωση τους, ίσως να είχαν σκοτωθεί περισσότεροι Έλληνες. Έδειξαν την αγάπη τους και τον θαυμασμό για την Ελλάδα και προκαλεί συγκίνηση που έσπευσαν να βοηθήσουν, για να σώσουν τους Έλληνες από τη βαρβαρότητα και τη βιαιότητα των Τούρκων. Αυτό είναι δείγμα ανθρωπιάς και αλληλοσεβασμού. Γι' αυτό και οι Έλληνες έχουν τιμήσει τους φιλέλληνες πεσόντες είτε με μνημεία, αγάλματα προς τιμήν τους, είτε δίνοντας τα ονόματά τους σε οδούς, σε περιοχές, σε πλατείες και αλλού.

Το άγαλμα του Άγγλου φιλέλληνα Λόρδου Μπάιρον βρίσκεται απέναντι από την είσοδο του Κήπου των Ηρώων στο Μεσολόγγι, ενώ εκεί είναι θαμμένη και η καρδιά του. Στο Ζάππειο βρίσκεται το δεύτερο άγαλμα του.

Βασιλική Μακρή

Ομάδα φιλελλήνων³² από διαφορετικές χώρες συζητά στον απόηχο της μάχης τους λόγους της στράτευσής τους και τις ελπίδες, απογοητεύσεις και προσδοκίες τους.

Γάλλος φιλέλληνας: Τα ακούσατε; Το Μεσολόγγι έπεσε στα χέρια των Οθωμανών. Χάθηκαν πολλές ψυχές κατά την διάρκεια της πολιορκίας και της εξόδου.

Ρώσος φιλέλληνας: Αλήθεια; Καημένοι Έλληνες! Μετά από τόσες μάχες για την ελευθερία τους, να χάνουν και άλλο κομμάτι της πατρίδας τους;

Άγγλος: Αδύνατον! Μετά από τόσο βάρβαρη συμπεριφορά κάποιοι επαναστάτες ίσως έχουν αρχίσει να δειλιάζουν και να ξανασκέφτονται την ιδέα της επανάστασης.

Γάλλος: Άκουσα πως στη δεύτερη φάση της πολιορκίας οι κανονιοβολισμοί του Μεσολογγίου ήταν ασταμάτητο. Οι Τούρκοι είχαν κόψει τον ανεφοδιασμό του και έριχναν περίπου 2.000 “βόμβες” το εικοσιτετράωρο. Πραγματικά τρομερή βαρβαρότητα.

Ρώσος: Δε γίνεται άλλο να συνεχιστεί αυτό. Πρέπει να αναλάβουμε δράση. Είναι σημαντικό να ενθαρρύνουμε τους Έλληνες να συνεχίσουν τον σημαντικό για την ελευθερία αγώνα τους.

Άγγλος: Συμφωνώ αλλά με ποιον τρόπο θα μπορούσαμε να το κάνουμε αυτό;

Γάλλος: Είμαστε και οι τρεις μας καλλιτέχνες. Θα μπορούσαμε όλοι μας να συμβάλουμε στην Ελληνική επανάσταση. Εγώ, ως ζωγράφος, μπορώ να αναπαραστήσω τον πόνο που προκάλεσε η εισβολή των Οθωμανών στο Μεσολόγγι. Τα κύρια πρόσωπα θα είναι γυναίκες και παιδιά που θρηνούν πάνω από έναν νεκρό άντρα. Αυτό ελπίζω να ευαισθητοποιήσει και να αγγίξει όχι μόνο τους Έλληνες, αλλά και κατοίκους άλλων χωρών, ώστε να αποφασίσουν να υποστηρίξουν τους Έλληνες στην επανάσταση.

Άγγλος: Καλή η ιδέα σου και ελπίζω να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Εγώ, ως ποιητής, θα μπορούσα να γράψω διάφορα ποιήματα μέσα από τα οποία θα αναπαριστώ τον πόνο και τη συμφορά των Ελλήνων. Εύχομαι ολόψυχα να καταφέρουν τον τελικό στόχο τους και να έχουν και τη βοήθεια που τόσο χρειάζονται για αυτό.

---

³² Περιήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Φιλελληνισμός και φιλέλληνες στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=7>
Επίσης, πληροφορίες από το αφιέρωμα **Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Επτά ημέρες (23-3-1987)** [εδώ](https://blogs.sch.gr/niptylisou/files/2010/03/25-martioy-k-zografiki.pdf)
<https://blogs.sch.gr/niptylisou/files/2010/03/25-martioy-k-zografiki.pdf> και στο **Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή** στον τίτλο **Κήρυξη της επανάστασης** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=123#7

Ρώσος: Συμφωνώ απόλυτα με όσα προτείνετε. Εγώ, που δουλεύω σε εφημερίδα, πιστεύω πως θα μπορούσα να βοηθήσω τυπώνοντας τα ποιήματα και άλλα άρθρα σχετικά με την εξέγερση των Ελλήνων πολεμιστών. Ας ελπίσουμε για το καλύτερο.

Γιωργία Αντωνοπούλου & Ζέτα Βρυζίδου

Ομάδα φιλελλήνων από διαφορετικές χώρες συζητά στον απόηχο της μάχης τους λόγους της στράτευσής τους και τις ελπίδες, απογοητεύσεις και προσδοκίες τους.³³

- 1 Άννα Νικολάρα: ΣΑΝΤΟΡΕ ΝΤΙ ΣΑΝΤΑΡΟΖΑ**
- 2 Κωνσταντίνα Μητσέλου: ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΡΙΑ ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ**
- 3 Αουρόρα Μπούσαϊ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΑΓΕΡ**
- 4 Ναταλία Νταπελλάρι: ΤΖΟΡΤΖ ΓΚΟΡΝΤΟΝ ΜΠΆΥΡΟΝ**

Ο όρος **φιλέλληνας** αποτελεί χαρακτηριστικό εκείνων που τρέφουν ιδιαίτερη αγάπη προς τους Έλληνες και καθετί ελληνικό, που την εκδηλώνουν δια λόγου ή έργου. Στη νεοελληνική καθιερώθηκε να λέγεται για ξένους υπηκόους που εκδήλωσαν αισθήματα προς την Ελλάδα κυρίως κατά τον αγώνα της ανεξαρτησίας του 1821.

Ως ιδεολογικό και πολιτικό κίνημα και ως λογοτεχνικό ρεύμα, αυτή η αγάπη των ξένων, η δηλούμενη εύνοια και ενδιαφέρον υπέρ των ελληνικών θέσεων, ιδιαίτερα κατά την περίοδο πριν και κατά την ελληνική επανάσταση του 1821 με ηθική και υλική συμπαράσταση, καθιερώθηκε να λέγεται Φιλελληνισμός.

---

³³ **Παιχνίδι ρόλων/Δραματοποίηση:** Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11071. Περιήγηση στο **Εθνικό Ιστορικό Μουσείο** στην ετικέτα **Φιλελληνισμός και φιλέλληνες στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης** <http://www.nhmuseum.gr/multimedia/thematikes-diadromes/?thematikh=7> Επίσης, πληροφορίες από το αφιέρωμα **Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Επτά ημέρες (23-3-1987)** **εδώ** <https://blogs.sch.gr/niptylisou/files/2010/03/25-martioy-k-zografiki.pdf> και στο **Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή** στον τίτλο **Κήρυξη της επανάστασης** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=123#7, ειδικότερα **γραπτές πηγές** **Αριθμοί Φιλελλήνων κατά εθνικότητα, οπτικό υλικό Το κίνημα του Φιλελληνισμού.**

(3) - Ποιοι ήταν οι στόχοι σας;

(4) - Στόχος μου ήταν να συμβάλω στον αγώνα κατά δύναμη ως ένθερμος φιλέλληνας.

(1) - Υπήρξα ηγετική μορφή της επανάστασης που ανέτρεψα τον βασιλιά.

(2) - Ταξίδεψα στην Ελλάδα, για να λάβω μέρος στον πόλεμο για την ανεξαρτησία των Ελλήνων.

(2) - Ποιες ήταν οι πιο σημαντικές εμπειρίες σας;

(4) - Διατήρησα αλληλογραφία με Άγγλους επιχειρηματίες για την οικονομική ενίσχυση των επαναστατών.

(1) - Έλαβα μέρος σχεδόν σε όλες τις μάχες κατά του Ναπολέοντα Α΄ στην Ιταλία.

(3) - Ζήτησα να μεταβώ στην Ελλάδα, για να βοηθήσω την περίθαλψη των αγωνιζόμενων Ελλήνων.

(1) - Τι θεωρείτε σπουδαίο σχετικά με τον εαυτό σας;

(2) - Ήμουν πρίγκιπας της οικογένειας Βοναπάρτη.

(4) - Το όνομά μου συνδέθηκε με τη στήριξη των επαναστατικών κινημάτων σε Ιταλία και Ελλάδα.

(3) - Συστήθηκα ως δρ Μάγερ ενώπιον της Φιλελληνικής επιτροπής της Βέρνης.

(4) – Από ποιες πράξεις απογοητευτήκατε;

(1) - Εισήλθα στο φρούριο Νεόκαστρο της Πύλου και εκεί έδωσα εντολή για άμεση επισκευή διαφόρων βημάτων του φρουρίου, αλλά η γνώμη μου δεν εισακούστηκε .

(3) - Εξέφρασα τις ανησυχίες μου μήπως τα άρθρα μου εναντίον της μοναρχίας και οι φιλελεύθερες ιδέες μου για την ανάγκη ελευθεροτυπίας με προδιέθεταν εχθρικό απέναντι στην Ελλάδα.

(2) - Έφυγα κρυφά από τους γονείς μου και άλλαξα το όνομά μου, αν και ήταν για καλό σκοπό.

Η **Επανάσταση του 1821** ήταν η ένοπλη εξέγερση την οποία διεξήγαγαν επαναστατημένοι Έλληνες εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με σκοπό την αποτίναξη της οθωμανικής κυριαρχίας και τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η συζήτηση διεξάγεται πριν τον Απρίλιο του 1824, που βρίσκονται όλοι εν ζωή.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Να γράψετε ως Μεσολογγίτισσες τις αφηγήσεις σας για την κατάσταση στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.³⁴

1η Μεσολογγίτισσα:

10 Απριλίου 1826 - Η Μεγάλη Έξοδος

Ήταν η μεγάλη μέρα. Η μέρα η οποία μετά από έναν χρόνο πολιορκίας και πλήρους εξαθλίωσης θα έδινε τέλος στα βάσανά μας ή θα αποτελούσε αφετηρία ακόμη μεγαλύτερων συμφορών. Ο Κιουταχής, σαν σήμερα πριν από περίπου έναν χρόνο με τον πολυάριθμο στρατό του, πολιορκήσαν το Μεσολόγγι. Στην αρχή καταφέραμε να αντισταθούμε με τη βοήθεια φυσικά των συμπατριωτών μας, οι οποίοι μας εφοδίαζαν συχνά με τρόφιμα και όπλα. Ωστόσο, τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου με την άφιξη του Ιμπραήμ και του αιγυπτιακού στόλου και στρατού η κατάσταση έγινε αφόρητη. Η πόλη αποκλείστηκε. Οι εφοδιασμοί σταμάτησαν και η πείνα άρχισε να μας θερίζει. Στις 9/21 Ιανουαρίου κατάφερε ο ναύαρχος Μιαούλης να περάσει τον πανίσχυρο στόλο, όμως δεν ήταν αρκετό. Τότε ήταν που νιώσαμε την εξαθλίωση πιο έντονα από ποτέ. Η πείνα, οι επιδημίες και οι θάνατοι είχαν πλέον γίνει μέρος της καθημερινότητάς μας. Η όμορφή μας πόλη είχε απογίνει ερείπιο γεμάτο από στάχτες των παλιών σπιτιών μας, που δεν άντεξαν από τους συνεχείς βομβαρδισμούς και από σωρούς με νεκρά σώματα. Πολλά από τα παιδάκια, που άλλοτε κοιτάζαμε να παίζουν ξέγνοιαστα στους δρόμους, τώρα κείτονταν εκεί, καθώς δεν άντεξαν από την πείνα. Πολλοί από εμάς, για να επιβιώσουν, αναγκάστηκαν να μαγειρέψουν κρέας αλόγων, σκύλων, γατών ακόμα και ποντικών. Είχαμε όλοι φτάσει στα ακραία όρια της ανθρώπινης ευψυχίας. Για αυτό, οι υπόλοιποι Έλληνες οπλαρχηγοί αποφάσισαν μαζί με τη φρουρά μας ή μάλλον με όσους είχαν απομείνει από αυτούς, ότι σήμερα, την Κυριακή των Βαΐων θα γινόταν η μεγάλη έξοδος. Η είδηση μαθεύτηκε πολύ γρήγορα. Όλο το Μεσολόγγι βρισκόταν στο πόδι. Τα συναισθήματά μας ήταν ανάμεικτα. Από την μία νιώθαμε χαρά, που όλο αυτό το μαρτύριο θα λάμβανε τέλος, όμως, ο φόβος είχε ριζώσει βαθιά μέσα μας για το αν θα πετύχαινε το σχέδιο ή αν θα καταλήγαμε στα χέρια των πολιορκητών. Η φρουρά μάς συμβούλεψε να μην πάρουμε πράγματα

³⁴ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11084-5, **ΘΦ Πολιορκίες στην Ελληνική Επανάσταση**. Μελέτη ποικίλων πηγών από τις **Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα**, **Η έξοδος του Μεσολογγίου** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10 «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» Οι γυναίκες <https://www.youtube.com/watch?v=KpyV21nhYaE>, **Ανεμόσκαλα, Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3424, **Μικρός Απόπλους, Η γυναίκα της Ζάκυθος** <https://www.mikrosapoplous.gr/extracts/zakynthos.htm>

μαζί μας, γιατί δε θα καταφέρναμε να γλιτώσουμε. Παράλληλα, μας εξήγησαν ότι η έξοδος θα ξεκινούσε με το σύνθημα, το οποίο θα έδιναν το βράδυ οι εξωτερικές δυνάμεις που θα ήταν εκεί για να μας βοηθήσουν. Οι πληγωμένοι και οι ανήμποροι θα έμεναν πίσω με το τελευταίο μπαρούτι αποφασισμένοι να πεθάνουν αγκαλιά με τα γαταγάνια τους και πολεμώντας τον εχθρό, ενώ σε όσους είχε απομείνει λίγη δύναμη, θα έβγαιναν μαζί με τα γυναικόπαιδα. Εμάς τις γυναίκες μάς έβαλαν ανδρικές στολές και σε αρκετές έδωσαν σπαθιά, για να σωθούμε με τους άντρες ή να φονευθούμε κατά την συμπλοκή. Έτσι και έγινε. Μας συγκέντρωσαν όλους μπροστά στις πύλες της πόλης και περιμέναμε το σύνθημα. Το σκοτάδι είχε αρχίσει να απλώνεται και ο χρόνος της πόλης έφτανε προς το τέλος του. Παντού επικρατούσε απόλυτη και νεκρική θα λέγαμε ησυχία. Όταν ένα σύννεφο έκρυσσε το φεγγάρι, δόθηκε το σύνθημα. Είχε έρθει η ώρα.

Οι πόρτες άνοιξαν και αντικρίσαμε μετά από καιρό την ομορφιά της φύσης. Αρχίσαμε να περνάμε έξω και πολλοί από εμάς συγκινήθηκαν και μάλιστα φιλούσαν τις πόρτες καθώς έβγαιναν. Εισπνεύσαμε τον καθαρό αέρα και για μια στιγμή νιώσαμε ελεύθεροι. Ωστόσο, αυτό το συναίσθημα κράτησε μόνο για μια στιγμή. Τις σκέψεις μας διέκοψε ένας δυνατός κρότος ο οποίος ήταν αρκετός για να σπείρει τον πανικό. Η αγωνία και ο φόβος μάς είχαν κυριέψει. Σταματήσαμε να περπατάμε και αρχίσαμε να τρέχουμε με οδηγό τη φρουρά. Οι εξωτερικές δυνάμεις δεν είχαν εμφανιστεί και βάλουμε το κακό στο νου μας. Αρχίσαμε να πιστεύουμε ότι είχαμε πέσει σε παγίδα. Πράγματι, οι φόβοι μας επιβεβαιώθηκαν, όταν οι πρώτοι εχθροί εμφανίστηκαν. Μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτων, τα καριοφίλια, οι σισανίδες και οι πιστόλες βρόντηξαν το ένα πίσω από το άλλο. Ο θόρυβός τους έμοιαζε να αναγγέλλει την «είδηση» των πρώτων νεκρών. Έτσι, άρχισε η ανταλλαγή πυρών. Παρότι γνωρίζαμε ότι η μάχη ήταν χαμένη, αντισταθήκαμε μέχρι το τέλος. Οι εχθροί υπερίσχυαν τόσο σε αριθμό όσο και σε πολεμοφόδια και όπως ήταν φυσικό κατάφεραν να μας νικήσουν. Εκείνο το βράδυ, πολλοί από εμάς έπεσαν ηρωικά. Όσοι απέμειναν είτε μοιράστηκαν ως δούλοι στους εχθρούς είτε πουλήθηκαν πάλι ως δούλοι. Τα νέα της πτώσης του Μεσολογγίου διαδόθηκαν γρήγορα τόσο στην υπόλοιπη Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Μετά από λίγο καιρό, μάθαμε ότι το σχέδιο της εξόδου είχε προδοθεί από έναν Μωαμεθανό με αποτέλεσμα οι εχθροί να γνωρίζουν για την έξοδο. Συγκεκριμένα, απέκρουσαν τις εξωτερικές δυνάμεις, που είχαν σταλθεί για να μας βοηθήσουν και μάλιστα έδωσαν οι ίδιοι το σύνθημα. Το μόνο θετικό που έφερε αυτή η τεράστια καταστροφή ήταν η αναζωπύρωση της Επανάστασης, η οποία στηριζόταν από τον ευρωπαϊκό κόσμο, που θαύμασε την αντοχή και το σθένος μας. Έτσι, έκλεισε ένας οδυνηρός για μας κύκλος, ο οποίος όμως θα συνέβαλλε σημαντικά στη συνέχεια της Επανάστασης.

Μαρίλια Κάκαρη

2η Μεσολογγίτισσα:

Η κατάσταση στο Μεσολόγγι είναι τραγική. Το μόνο μας όνειρο είναι η λευτεριά και μια ζωή χαρούμενη. Παρόλα αυτά στις αρχές του Απρίλη απέτυχε η τελευταία μας προσπάθεια για τον ερχομό του σταρένιου αγίου, του Μιαούλη, στην πόλη μας. Όλοι ξεφορτωνόντουσαν τις προίκες τους, γιατί αν πήγαιναν έτσι φορτωμένοι θα τους σκότωναν. Όλοι οι δρόμοι ήταν γεμάτοι και θύμιζαν ένα μεγάλο παζάρι μόνο που όλοι χαρίζανε και κανείς δεν έπαιρνε. Στην εκκλησία υπήρχε πολύς κόσμος όλο το απόγευμα, ο οποίος μιλούσε για το καινούργιο σχέδιο διαφυγής μας και κοινωνούσε χωρίς αντίδωρο. Το βράδυ θα βγαίναμε από τις τρεις εξόδους της πόλης. Εμείς με τα παιδιά μας θα βγαίναμε από την ανατολική έξοδο, που οδηγούσε στους βάλτους και ένα στενόχωρο γεφύρι ήταν ετοιμασμένο να πέσει πάνω από την τάφρο. Οι τραυματίες και οι ανήμποροι θα έμεναν στην πόλη. Σάματις δεμένοι δεν είμαστε τόσα χρόνια; Ευτυχώς όσο ένα σύννεφο έκρυβε το φεγγάρι, ενώ ακούγονταν πυροβολισμοί, όλοι ήμασταν ζωντανοί. Καθώς ξημέρωνε όμως, κι ενώ εμείς τρέχαμε πάνω στη γέφυρα, βλέπαμε τους στρατιώτες να πέφτουν ένας ένας νεκρός στο έδαφος. Κάποια στιγμή αλογίσια κεφάλια, τουρμπάνια και γυμνά σπαθιά, από το αντίπαλο στρατόπεδο, έδειχναν έναν δράκο πολέμου με δεκάδες πόδια και χέρια να πλησιάζει, ενώ ό,τι βρισκόταν στο πέρασμα του, θα ροβόλαγε στον Άδη. Μες στο βάθος της νύχτας ακούστηκε μία φωνή που έλεγε: "φωτιά!". Και ξαφνικά, έβλεπες στρατιώτες να ποδοπατούνται από άλογα, γυναίκες να κρύβουν το πρόσωπό τους στη γη πριν κάποιο δαδί της φωτίσει μπρος στα ψηλά πόδια των αλόγων, πολεμιστές σκελετωμένους, το αίμα κυλούσε από τις φλέβες του άντρα μου κι εγώ προσπαθούσα να σωθώ μαζί με το παιδί μου, χωρίς να ξέρω πια τι να κάνω. Ο τόπος ήταν μέσα στις φωτιές και έμοιαζε με τον διάβολο που είχε ανέβει από τα καταχθόνια στον κάμπο, ενώ το αίμα και ο ιδρώτας του μύριζαν θειάφι.

Μετά την ηρωική μας έξοδο η κυβέρνηση είχε τρομοκρατηθεί ότι θα έσβηνε η επανάσταση και έτσι δεν έκανε τίποτα σοβαρό για να την κατάσταση. Έτσι, ανέθεσε την υπόθεση Ανεξαρτησίας μας στην Αγγλία, ενώ οι εθνικές μας δυνάμεις φαίνονταν ανεξάντλητες. Η σπουδαιότητα της πόλης μας είναι μεγάλη. Αρχικά, είναι η έδρα του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και ο πόλος έλξης πολλών φιλελεύθερων φιλελλήνων που εμπνέονταν από τις ίδιες αξίες. Ακόμη, ήταν εμπορικό λιμάνι με πολλά κέρδη, τα οποία συνεισφέρονε χρήματα στο κρατικό ταμείο. Τέλος, αποτελούσε τη μεγαλύτερη πόλη στη δυτική Στερεά Ελλάδα και τον ενδιαμέσο σταθμό για τα στρατεύματα που κινούνταν προς τον Νότο από την περιοχή της Ηπείρου. Η πρώτη μας πολιορκία, ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 1822 και ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Παρόλα αυτά, τον Απρίλιο του 1825 ξεκίνησε η δεύτερη μας πολιορκία από τους Οθωμανούς Τούρκους, με επικεφαλής τον Κιουταχή και μετά την αποτυχία του ίδιου, ακολούθησε ο Ιμπραήμ. Παρόλο το πάρσιμο της Τριπολιτσάς, τη σφαγή της Χίου, τα κατορθώματα του Κανάρη και των άλλων μπουρλοτιέρηδων, την καταστροφή του Δράμαλη στα Δερβενάκια, τις νίκες των ναυτικών μας, τα Ψαρά και το Χάνι της Γραβιάς, η ηρωική μας άμυνα στο Μεσολόγγι, η έξοδος και το ολοκαύτωμα προκάλεσαν καθολική συγκίνηση και θαυμασμό. Όπως φάνηκε στην αρχή ο δοξασμένος θάνατος δεν ήταν το τέλος της πολύχρονης μάχης μας, μα η αρχή της

δικαιοσύνης τόσων θυσιών. Μέσα από τα ερείπια και τις στάχτες της μικρής πολιτείας των φτωχών μας ψαράδων, βαμμένη κόκκινη από το αίμα και μαύρη από το μπαρούτι ξεπρόβαλε η Ελευθερία.

Αθηνά Γιαννακοπούλου

3η Μεσολογγίτισσα:

Αχ! Τι φρίκη είναι ο πόλεμος. Τόσες απάνθρωπες πράξεις και τόσες αγαθές και αθώες ψυχές χαμένες. Τόσες πόλεις να καίγονται και τόσοι άμαχοι να σφαγιάζονται μάταια. Ο πόλεμος μόνο συμφορά και καταστροφή μπορεί να φέρει στον κόσμο. Γιατί πρέπει να υπάρχει αυτή η φρίκη και αυτές οι άσπλαχνες πράξεις; Εγώ αυτή τη φρίκη που ονομάζεται πόλεμος, την έχω ζήσει και μου έχουν μείνει χαραγμένες βαθιά στο μυαλό αυτές οι κτηνώδεις εικόνες από εκείνη τη μοιραία νύχτα στην πατρίδα μου, το Μεσολόγγι. Θυμάμαι την κάθε λεπτομέρεια από την περίοδο του πολέμου με λύπη και μελαγχολία. Το Μεσολόγγι ήταν μία ήσυχη και φιλειρηνική πόλη ώσπου μία μέρα στην περίοδο της τουρκοκρατίας περίπου το 1825 οι Τούρκοι μας πολιορκήσαν και έτσι κλειστήκαμε μην ξέροντας τι να κάνουμε στην πόλη. Μέσα στις πρώτες εβδομάδες της πολιορκίας τα περιθώρια άρχισαν να στενεύουν υπερβολικά πολύ και τα τρόφιμα όλο και λιγόστευαν. Παράλληλα με την προσπάθεια εύρεσης τροφής έπρεπε σε καθημερινή βάση να αποκρούουμε τις επιθέσεις και τους κανονιοβολισμούς των Τούρκων, καθώς και να επιδιορθώνουμε τις ζημιές των τειχών. Καθώς περνούσε ο καιρός, η πείνα άρχισε να γίνεται όλο και πιο έντονη, τα πολεμοφόδια άρχισαν να λιγοστεύουν και εμφανίστηκαν και επιδημίες, οι οποίες έκαναν ακόμα πιο δύσκολη την κατάσταση. Εκεί που φαινόταν πως οι αντοχές μας είχαν εξαντληθεί και δεν υπήρχε καμία ελπίδα για σωτηρία, ήρθε με ενισχύσεις τροφίμων και εφοδίων ο στόλος του Γεώργιου Καραϊσκάκη. Περνούσε ο καιρός και με το ζόρι τα βγάζαμε πέρα, όμως παρόλα αυτά κάθε μέρα που περνούσε, τα καταφέρναμε.

Στο σπιτικό μου ήμασταν πολύ προσεκτικοί με τα τρόφιμα και κάθε φορά φυλάγαμε μερικά, για να είμαστε σίγουροι πως θα είχαμε έστω και λίγο φαγητό τις επόμενες μέρες. Πολλές φορές ήταν τόσο λιγοστά τα τρόφιμα, που εγώ έμενα νηστική για κάποιες μέρες προκειμένου να φάνε τα παιδιά μου. Τελικά όμως, πάντα τα βγάζαμε πέρα. Πολλοί κάτοικοι δυστυχώς πέθαιναν από την έλλειψη τροφής και από την πείνα. Δεν άντεχαν. Ο καιρός περνούσε και όσο περνούσε, τόσο συνηθίζαμε να ζούμε στις δύσκολες αυτές συνθήκες. Ξαφνικά μια ήσυχη μέρα του Μαρτίου, ενώ θα ερχόταν ο Ανδρέας Μιαούλης με τον στόλο του και θα μας εφοδίαζαν, οι Τούρκοι είχαν στήσει κανονιοβολισμό και αιφνιδίασαν τον στόλο. Έτσι από εκείνη τη μέρα και εξής ήμασταν εντελώς αποκλεισμένοι. Τα τρόφιμα όλο και λιγόστευαν και μας ήταν πολύ δύσκολο να επιβιώσουμε. Οι αντοχές μας πλέον είχαν εξαντληθεί. Οι συνθήκες εξακολούθησαν να γίνονται χειρότερες και όλο ένα υποφέραμε πιο πολύ. Έτσι αποφασίσαμε να πάρουμε το τεράστιο ρίσκο, να βγούμε έξω από την πόλη ακόμα

και αν αυτό μας στοίχιζε τις ζωές μας. Ήμασταν διατεθειμένοι να θυσιάσουμε τα πάντα, προκειμένου να είμαστε ελεύθεροι. Το μόνο που μας ένοιαζε ήταν η ελευθερία μας. Είχαν κανονιστεί όλα.

Τη νύχτα της 10ης Απριλίου θα πραγματοποιούσαμε τη μεγάλη έξοδο. Όσο περνούσαν οι μέρες τόσο ρίζωνε βαθιά στις καρδιές μας το πάθος για την ελευθερία. Όταν έφτασε η μεγάλη μέρα, στην πόλη επικρατούσε ενθουσιασμός αλλά και άγχος. Την νύχτα της 10ης Απριλίου οι δρόμοι της πόλης πλημμύρισαν από κόσμο. Νωρίτερα πήγαιναν τελάληδες σε όλα τα σπίτια και μας έλεγαν να ξεφορτωθούμε πράγματα. Έτσι, άρπαξα ένα σεντόνι και άρχισα να ρίχνω πάνω κάθε λογής αντικείμενα που βρισκόντουσαν στο σπίτι μου. Αφού τελείωσα το μάζεμα, αποχαιρέτησα το σπίτι μαζί με τον άντρα μου και τα παιδιά μου και σπεύσαμε προς το κέντρο της πόλης για να συγκεντρωθούμε για την μεγάλη έξοδο. Μόλις βγήκαμε στους δρόμους η πόλη έμοιαζε με μία τεράστια γιορτή, όπου ο κόσμος απλόχερα μοίραζε πράγματα. Αφού συγκεντρωθήκαμε όλοι στο κέντρο της πλατείας αρχίσαμε να προχωράμε προς τα τείχη. Κράτησα σφιχτά τα δυο μου παιδιά και αγκάλιασα τον άντρα μου και προχωρήσαμε. Όσο περπατούσαμε προς την έξοδο σκεφτόμουν πως αυτή μπορεί να ήταν η τελευταία φορά που έβλεπα την οικογένεια μου, όμως βαθιά μέσα μου πίστευα πως θα τα καταφέρουμε. Άνοιξαν οι πύλες και πήρα μία βαθιά ανάσα. Ήξερα πως ότι ήταν να γίνει θα γινόταν. Βγήκαμε έξω όλοι μαζί και αρχίσαμε να τρέχουμε προς στη γέφυρα. «Να είμαστε ενωμένοι» είπα στην οικογένειά μου. Ξαφνικά, άρχισαν να έρχονται οι Τούρκοι με τα πυροβολικά. Αρχίσαμε να προχωράμε ακόμα πιο γοργά. Άρχισαν οι πυροβολισμοί. Ο ουρανός γέμισε σφαίρες. Κάποιοι άνθρωποι έπεφταν και δεν ξανασηκώνονταν. Τρέξαμε προς τον κάμπο. Οι Τούρκοι πλησίασαν ακόμα πιο πολύ. Άρχισαν να πυροβολούν κατάστηθα όποιον άνθρωπο βρισκόταν στο διάβα τους. Φτάσαμε στον κάμπο και κρυφτήκαμε με την οικογένεια μου, για να μη σκοτωθούμε. Οι εικόνες που είδα με τα μάτια μου από εκεί και πέρα ήταν φρικιαστικές. Άνθρωποι να σφαγιάζονται, άλλοι να τρέχουν πανικόβλητοι, για να σωθούν και άλλοι να μην έχουν πλέον κουράγιο για να τρέξουν. Οι Τούρκοι πυρπόλησαν την πόλη. Με μιας όλα τα σπίτια είχαν γίνει στάχτη και παντού υπήρχαν φωτιές και πτώματα αθώων ανθρώπων. Από εκεί και έπειτα υπάρχει μία θολούρα στο μυαλό μου. Ο χρόνος πάγωσε. Μετά από λίγη ώρα όλα ήταν σιωπηλά σε αυτόν τον κάμπο. Ήταν θαύμα που έστω και ελάχιστοι από εμάς καταφέραμε να σωθούμε. Κοίταξα πίσω μου και δεν υπήρχε ψυχή. Η πόλη πλέον είχε γίνει στάχτη και παντού υπήρχε αυτή η θανάσιμη ησυχία, που δεν είχε ξαναυπάρξει παρόμοια. Τόσα πτώματα, αθώοι που δεν έφταιγαν σε τίποτα και όλο αυτό το αίμα χυμένο για τη λευτεριά.

Βασιλική Καραγιάννη

Γράφεις ένα άρθρο σε ευρωπαϊκή εφημερίδα με θέμα την πολιορκία του Μεσολογγίου (1825-1826).³⁵

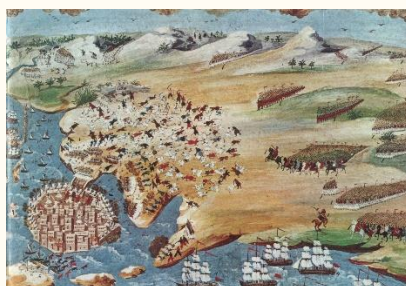
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΛΠΙΔΑ...

25 Δεκεμβρίου άρχισε η δεύτερη φάση της πολιορκίας του Μεσολογγίου. Ο Αιγύπτιος Ιμπραήμ επιχείρησε με τις δικές του δυνάμεις να καταλάβει το Μεσολόγγι στις 16 Ιανουαρίου, αλλά οι προσπάθειές του αποδείχθηκαν άκαρπες. Αυτό όμως δεν τον σταμάτησε. Ένωσε τον στρατό του με τον Κιουταχή. Οι δυο συνασπισμένοι εχθροί πολιορκήσαν το Μεσολόγγι με κανονιοβολισμό και κατέλαβαν τις δυο στρατηγικής σημασίας νησίδες, το Βασιλάδι στις 25 Φεβρουαρίου και την Κλείσοβα στις 25 Μαρτίου.

Από πληροφοριοδότες γνωστοποιείται καθημερινά η όλο και πιο κρίσιμη κατάσταση εντός του πολιορκούμενου Μεσολογγίου. Ο Μιαούλης δεν κατάφερε αυτήν τη φορά να βρει λύση ανεφοδιασμού. Οι πολιορκημένοι έχουν ξεμείνει από τροφή, νερό αλλά και πολεμοφόδια και με μεγάλη δυσκολία αντιστέκονται πλέον στον τουρκικό κλοιό. Έχουν φτάσει στο έσχατο σημείο να τρέφονται με σκυλιά, γάτες ακόμα και ποντίκια, προκειμένου να αποφύγουν τον θάνατο από την πείνα. Οι εξαθλιωμένοι Μεσολογγίτες έχουν πρόσβαση μόνο στα αλμυρικά που φυτρώνουν γύρω από την λιμνοθάλασσα. Οι δυσβάστακτες πλέον συνθήκες από λιμούς και αρρώστιες, καθώς και η αποτυχία του Μιαούλη για μια ακόμα προσπάθεια ανεφοδιασμού, φέρνει τους κατοίκους σε σημείο απελπισίας. Ακόμα και οι γυναίκες πήραν τη θέση των αντρών, κουβαλάνε πολεμοφόδια και πέτρες για την επισκευή των ήδη γκρεμισμένων τειχών. Η φρουρά ανίκανη πλέον χάνει και αυτή κάθε ελπίδα. Οι εκκλησίες είναι γεμάτες κόσμο που παρακαλάνε για λίγο αντίδωρο μετά τη θεία κοινωνία.

Η σθεναρή αντίσταση των Μεσολογγιτών αποτελεί πρότυπο ηρωισμού, αυταπάρνησης και αυτοθυσίας μπροστά στην υπηρεσία του ύψιστου ιδανικού, της πατρίδας και προκαλεί τον θαυμασμό της Ευρώπης.

Αγγελική Πόγκα

Πολιορκία του Μεσολογγίου, **υδατογραφία** σε χαρτόνι του Π. Ζωγράφου σε σκέψεις Ι. Μακρυγιάννη (1836-1839)³⁶

³⁵ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11071. Μελέτη ποικίλων πηγών από τις **Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα**, **Η έξοδος του Μεσολογγίου** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10

³⁶ **Φωτόδεντρο** **Μαθαίνω να μελετώ τις οπτικές ιστορικές πηγές** (μικρός οδηγός)

«Οι μνήμες ζωντανεύουν»

«Πες την ιστορία σου»³⁷

Τραγικό πράγμα ο πόλεμος. Είναι ένα από τα χειρότερα πράγματα που μπορεί να συμβούν σε μία χώρα. Η καθημερινότητα μας συνοδεύεται με φρικτούς ήχους: κραυγές πόνου, πείνας και ωδίνης. Μπορούμε πλέον να αναγνωρίζουμε ξεκάθαρα την κάθε κραυγή. Οι κραυγές πόνου είναι οι πιο δυνατές από όλες. Και οι πιο σπαρακτικές να ακούς.

Οι Έλληνες έχουν μόλις πρωτοξεκινήσει την επανάσταση. Όσοι από εμάς είμαστε παγιδευμένοι μέσα στο Μεσολόγγι, μας βασανίζει η πείνα. Αν είμαστε τυχεροί, βρίσκουμε χορτάρι από τη θάλασσα και το κάνουμε σαλάτα. Είμαστε τόσο απελπισμένοι, που καταλήγουμε να πιάνουμε ποντίκια και καβούρια, για να μαγειρέψουμε. Η πλειοψηφία από τους επιζώντες έχουν ήδη χάσει κάθε ελπίδα. Η πείνα τους έχει αλλάξει εντελώς. Υπάρχουν στιγμές που θέλουμε να φάμε ο ένας τον άλλο, μήπως και αυτό το απαίσιο συναίσθημα καταρρεύσει και ξαναβρούμε τα μυαλά μας. Αλλά ξέρω πως εγώ και οι συμπατριώτες μου πρέπει να μείνουμε δυνατοί. Δεν μπορούμε να επιτρέψουμε στους Οθωμανούς να νικήσουν αυτή τη μάχη. Θα συνεχίσω να πολεμάω μέχρι την τελευταία μου αναπνοή. Θέλω ο θάνατος μου να σημαίνει κάτι, δε θέλω να πεθάνω ξέροντας πως δεν έχω κάνει τίποτα για την πατρίδα μου.

Η σημερινή πραγματικότητα είναι σκληρή. Δεν είναι λίγες φορές που έχω μείνει άυπνη. Έχω παρατηρήσει πως οι κοιλιές των αδερφών μου έχουν φουσκώσει σαν τούμπανα. Δε γνωρίζουμε αν ο πατέρας είναι νεκρός ή ζωντανός, καθώς δεν έχουμε νέα από τον έξω κόσμο. Κυκλοφορούν πολλές φήμες, αλλά κανείς δεν είναι σίγουρος για το τι έγιναν οι άντρες που στείλαμε στη μάχη. Προσπαθώ να μην ακούω. Οι φήμες μόνο, με βυθίζουν μέσα στην αγανάκτηση. Πότε θα τελειώσει επιτέλους αυτό το μαρτύριο; Έχω κουραστεί. Φοβάμαι μήπως η επόμενη μου μέρα είναι και η τελευταία. Προσεύχομαι κάθε βράδυ αλλά δε βοηθάει το γεγονός ότι κάθε μέρα ένας νέος άνθρωπος πεθαίνει. Θεέ μου, αν βρίσκεσαι εκεί πάνω, σε εκλιπαρώ -να δούμε την αυριανή μέρα. Ορκίζομαι πως θα ζήσω την κάθε μου μέρα ευγνώμων. Απλά σε παρακαλώ εκπλήρωσε μονάχα αυτήν την ευχή μου.

Ζέτα Βρυζίδου

---

³⁷ Διαθεματικότητα με τη Λογοτεχνία (δημιουργική γραφή). Ηλεκτρονικό βιβλίο Ν. Λογοτεχνίας, **Ελεύθεροι Πολιορκημένοι**. Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα, (Ιστορία και Λογοτεχνία) **Η έξοδος του Μεσολογγίου**

http://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpo int=72#10. Ηλεκτρονικό βιβλίο Ιστορίας <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4929,22491/>

Έξοδος του Μεσολογγίου³⁸

Η «Έξοδος του Μεσολογγίου» είναι ένας πίνακας, που δημιουργήθηκε από τον ζωγράφο Θεόδωρο Βρυζάκη το 1853. Αναφέρεται στο ιστορικό γεγονός της εξόδου του Μεσολογγίου, που πραγματοποιήθηκε στις 11 Απριλίου 1826.

Οι πολιορκημένοι Έλληνες εγκατέλειψαν το Μεσολόγγι κάνοντας ηρωική έξοδο, η οποία κατέληξε σε σφαγή. Ο πίνακας χωρίζεται σε δύο μέρη: στο επάνω μέρος βλέπουμε τον Θεό με κάποιους αγγέλους. Τα χρώματα είναι ανοιχτά, είναι κάπως θολά, υπάρχουν σύννεφα και δε φαίνονται ξεκάθαρα τα πρόσωπα. Στο κάτω μέρος έχει σκούρα και πιο έντονα χρώματα, φαίνονται πρόσωπα-βλέπουμε τους Έλληνες και τους Τούρκους που περιμένουν. Οι Έλληνες είναι μια ομάδα πολεμιστών με γυναίκες και παιδιά, οι οποίοι ορμούν πάνω στους Τούρκους, κρατάνε την ελληνική σημαία και στέκονται πάνω σε γέφυρα. Ο Θεός είναι πολύ κοντά στη μάχη που γίνεται. Οι Έλληνες είναι φωτεινοί και συμβολίζουν τη δύναμη του καλού, ενώ οι Τούρκοι είναι σκοτεινοί και συμβολίζουν τη δύναμη του κακού. Η γέφυρα είναι πολύ σημαντική για τον πίνακα αυτόν. Συνδέει τους πολεμιστές με τον παράδεισο. Χάνουν τη ζωή τους, αλλά κερδίζουν αθανασία.

Οι Μεσολογγίτες κάνανε μια θυσία και τους ευγνωμονούμε και τους θαυμάζουμε γι' αυτό.

Αχιλλέας Γρεβενιώτης Χαρμαντάς

³⁸ Δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11070: «Αξιοποίηση εικαστικών έργων προκειμένου να συζητηθούν οι τρόποι αναπαράστασης των κυριότερων στρατιωτικών γεγονότων της Επανάστασης».

Η «Έξοδος του Μεσολογγίου»

Ο πίνακας του Θ. Βρυζάκη μάς παρουσιάζει την έξοδο του Μεσολογγίου. Απεικονίζεται πλήθος επαναστατών με σπαθιά να μάχονται για τη ζωή τους. Οι επαναστάτες κρατάνε μια λευκή σημαία με τον γαλάζιο σταυρό στη μέση. Πολεμούν με τα τουρκοαιγυπτιακά στρατεύματα, που φαίνεται να τους έχουν περικυκλώσει. Ακόμα, απεικονίζονται πολλοί τραυματίες, αλλά και νεκροί. Στην κορυφή του πίνακα είναι ο Θεός με πολλούς αγγέλους. Ο Θεός έχει ανοιχτά τα χέρια του προκειμένου να υποδεχτεί τους επαναστάτες. Άρα δεν είχαν πολλές ελπίδες σε αυτήν την έξοδο, που έγινε τη νύχτα της 10ης προς 11η Απριλίου 1826.

Παναγιώτης Ελευθερίου

Πόσο εκφράζει τους επαναστατημένους Έλληνες το σύνθημα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ; Να αναπτύξετε σε ένα κείμενο 150-200 λέξεις την εμβληματική φράση ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ συσχετίζοντάς με κάποιο ιστορικό γεγονός ή κάποια πηγή ή αντικείμενο κλπ. Π.χ. Γαλλική επανάσταση ή ιδέες Διαφωτισμού ή σημαίες με το σύνθημα ή πληροφορίες του ιστορικού στο ιστορικό ντοκιμαντέρ ή έξοδος του Μεσολογγίου κλπ.

«Ελευθερία ή Θάνατος»

Η κατάσταση στο Μεσολόγγι ήταν άσχημη. Οι πεινασμένοι νεκροί αυξάνονταν κάθε μέρα κι οι στρατιώτες ήταν πλέον ανίκανοι να πολεμήσουν αφού τα χέρια τους δεν μπορούσαν να βαστάξουν τα όπλα. Οι άνθρωποι είχαν φθάσει στα όρια τους, πόναγαν από την πείνα και προσεύχονταν να βρουν ένα χόρτο ή έναν σπόρο από σιτάρι, αλλά δεν υπήρχε τίποτα.

Δεν είχαν άλλη επιλογή. Είχε φθάσει η ώρα, η απόφαση είχε παρθεί εδώ και μία εβδομάδα. Τα συναισθήματα ήταν ανάμεικτα. Ήθελαν να φύγουν, ήθελαν να βγουν, αλλά κανείς δεν επιθυμούσε να πεθάνει στα χέρια των Οθωμανών. Οι περισσότεροι όμως ήξεραν πως αυτό ήταν το μέλλον τους. Αν και δεν ήθελαν να το παραδεχτούν, αν και κρατούσαν μία μικρή ελπίδα πως μπορεί να επιβιώσουν, ήξεραν πως έξω από τα τείχη τους περιμένει το ίδιο φριχτό μέλλον με αυτό που είχαν μέσα.

Παρά τον παραλυτικό φόβο που ένιωθαν υπήρχε κάτι πιο δυνατό να τους κινεί και να τους ενθαρρύνει. Όλοι συμμετείχαν σε αυτόν τον αγώνα με έναν στόχο, την ελευθέρωση της Ελλάδας. Τίποτα δεν μπορούσε να τους σταματήσει ούτε ο ίδιος ο θάνατος, γιατί δεν ήταν πιο δυνατός από τη δίψα τους για ελευθερία.

Ελευθερία ή θάνατος ήταν η μόνη σκέψη στο μυαλό των ανθρώπων. Το σύνθημα ήταν ο λόγος που οι μητέρες έπιασαν τα παιδιά τους από το χέρι και τα οδήγησαν προς τα έξω. Το σύνθημα ήταν ο λόγος που και οι πιο ταλαιπωρημένοι σηκώθηκαν, για να πολεμήσουν. Ήξεραν πως υπήρχε κάτι μεγαλύτερο από τους ίδιους κι από τον πόνο τους, και δεν σκόπευαν να αφήσουν τίποτα να τους σταματήσει.

Μελίνα Χαραλαμποπούλου

Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου³⁹

Στον πίνακα παρουσιάζεται μια γυναίκα, η Ελλάδα, η οποία φαίνεται έντρομη από το σκηνικό γύρω της, αλλά ταυτόχρονα είναι αποφασισμένη, θέλει να ελευθερωθεί με κάθε κόστος. Αντιπροσωπεύει το πείσμα που υπάρχει στην ψυχή των Ελλήνων επαναστατών, αλλά και την ελπίδα, γιατί ελπίδα πάντα υπάρχει, ακόμα και όταν έχουν χαθεί όλα. Το πρόσωπο της γυναίκας είναι μελαγχολικό, επειδή έπρεπε να θυσιαστούν τόσοι πολλοί Έλληνες, αλλά κυρίως αποφασιστικό. Η γυναίκα αυτή, που εκφράζει την πίστη, δεν έχει καθόλου γρατσουνιές ή βρωμιές απάνω της. Από πίσω της είναι ο Οθωμανός, ο οποίος την αγνοεί και κοιτάζει το χάος γύρω. Οι Οθωμανοί δεν περίμεναν ότι οι Έλληνες θα επαναστατούσαν ούτε πίστευαν ότι υπήρχε τόσο πείσμα και τόση δίψα για ελευθερία στους Έλληνες, οι οποίοι προτιμούσαν να πεθάνουν παρά να είναι αιχμάλωτοι. Ο ουρανός καλύπτεται από ένα σύννεφο καπνού, υπάρχουν όμως μερικά σημεία στα οποία φαίνεται το μπλε του ουρανού. Κατά τη γνώμη μου, είναι ένας πολύ ωραίος πίνακας με βαθύ νόημα. Ο καλλιτέχνης πέτυχε την έκφραση και το σκηνικό. Αντιπροσωπεύει εξαιρετικά την ελληνική προσπάθεια και το κλίμα της εποχής.

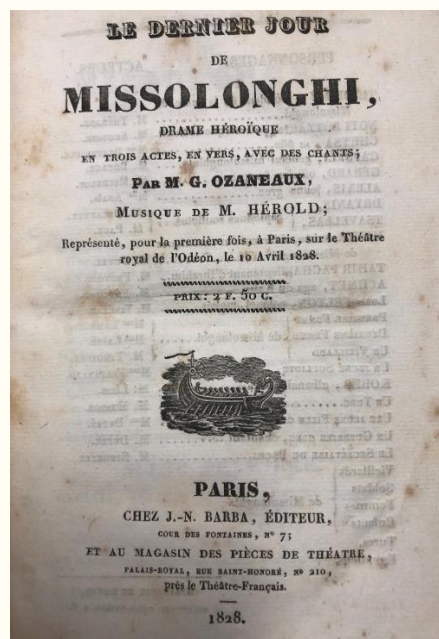
Ιωάννα Λακαφώση

Έργο του Eugene Delacroix, 1826 (Μπορντώ, Μουσείο Καλών Τεχνών).

³⁹ Δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11070: «Αξιοποίηση εικαστικών έργων προκειμένου να συζητηθούν οι τρόποι αναπαράστασης των κυριότερων στρατιωτικών γεγονότων της Επανάστασης». Παρουσιάζεται η πρόσληψη και ερμηνεία της μαθήτριας.

Δημοσιεύεις ένα άρθρο σε γαλλική εφημερίδα με θέμα την πολιορκία του Μεσολογγίου.⁴⁰

«Η τελευταία μέρα στο Μεσολόγγι»

---

⁴⁰ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11071, Παιχνίδι ρόλων: β. Μελέτη ποικίλων πηγών από τις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα, Η έξοδος του Μεσολογγίου http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10

l'éditorial

1828

Syrri Agalliu

Siège de Missolongi

Πολύς λόγος γίνεται για το Μεσολόγγι εδώ και τρία χρόνια. Το 1825 ξεκίνησε η δεύτερη πολιορκία του από τους Οθωμανούς. Οι πολιορκημένοι δέχθηκαν πολλές επιθέσεις. Αλλά με την αντίσταση τους, τις αντεπιθέσεις και τις επιτυχίες των οπλαρχηγών μπόρεσαν και προκάλεσαν πολλές ελλείψεις στον τούρκικο στρατό. Παράλληλα, οι Φιλέλληνες έστελναν πολλά τρόφιμα, χρήματα και πολεμοφόδια, για να τους βοηθήσουν. Η κατάσταση όμως δυσκόλεψε με την άφιξη του Ιμπραήμ, ο οποίος απέκλεισε την οχυρωμένη πόλη και από θάλασσα και από στεριά. Σιγά σιγά, οι προμήθειες και τα πυρομαχικά τελείωναν. Το Μεσολόγγι είχε μετατραπεί σε ερείπια απ' τους συνεχείς βομβαρδισμούς. Οι κάτοικοι βρίσκονταν σε άθλια κατάσταση. Η πείνα τούς οδήγησε στο να σφάζουν ό,τι ζώο τους είχε απομείνει. Άλογα, γαϊδούρια, σκύλους, γάτες ακόμα και ποντικούς. Επιθέσεις κατά του τούρκικο-αιγυπτιακού στρατοπέδου ήταν αδύνατες. Γι' αυτό οι πολέμαρχοι αποφάσισαν να επιχειρήσουν έξοδο στις 10 Απριλίου του 1826 μαζί με τη βοήθεια των δυνάμεων του στρατοπέδου της Δερβενίτσας.

Μόνο 3.000 ήταν πολεμιστές. Οι άλλοι 9.000 ήταν άμαχοι. Το σχέδιο ήταν η φρουρά να οδηγούσε τους πολιορκημένους μέσα από ένα άνοιγμα του τείχους και πάνω από γεφύρια. Όμως το σχέδιο προδόθηκε και οι Οθωμανοί άφησαν να περάσουν από τις γέφυρες όλοι εκτός από τους άμαχους. Όταν αυτό μαθεύτηκε στο Παρίσι, οι φοιτητές πήγαν στο παλάτι του βασιλιά Κάρολου και του ζήτησαν να επέμβει, για να ελευθερωθεί η Ελλάδα. Το 1827, έναν χρόνο αργότερα, αποφασίστηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις η ειρήνευση της Ελλάδας και η δημιουργία ελληνικού κράτους. Από την πολιορκία αυτή είναι εμπνευσμένα πολλά θεατρικά έργα, που πολλές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ανεβάζουν. Γι' αυτό στο Παρίσι στις 10 Απριλίου, το θέατρο Οντεόν θα ανεβάσει το έργο «Η τελευταία μέρα του Μεσολογγίου», με κύρια πρόσωπα τον Νότη Μπότσαρη, τον Χρήστο Καψάλη, τον Κίτσο Τζαβέλα, τον Μάγερ, τον Θέμελη, τον Ταχίρ Πασά και τον Λαό του Μεσολογγίου.

Σουρρί Αγκαλλίου

Είσαι φιλέλληνας και γράφεις ένα άρθρο σε μια ευρωπαϊκή εφημερίδα μιλώντας για την ελληνική επανάσταση. Σε ποια σημεία θα εστίαζες το ενδιαφέρον σου;⁴¹

ΘΗΗΤΟΙ ΘΕΟΙ

Δεν έχουν περάσει τρεις εβδομάδες από την ηρωική «έξοδο του Μεσολογγίου», όπως αποκαλούν το γεγονός κατά το οποίο οι Μεσολογγίτες ξεχύθηκαν από την πόλη του Μεσολογγίου προς είτε την ελευθερία είτε τον θάνατο. Οι λίγοι που κατάφεραν και επέζησαν είπαν τι συνέβη και από στόμα σε στόμα αυτή η ιστορία έχει κάνει τον γύρω του κόσμου. Είναι, όντως, αξιοθαύμαστο το πόσο δεμένοι είναι οι Έλληνες, όταν πρέπει και πόσα μπορούν να καταφέρουν, όταν θέλουν.

Οι Μεσολογγίτες είχαν περικυκλωθεί από τους Τούρκους μέσα στην ίδια τους την πόλη χωρίς εφόδια και χωρίς τρόφιμα. Πολλοί Έλληνες απ' έξω προσπάθησαν να τους ανεφοδιάσουν, κάποιοι με μεγάλη προσπάθεια τα κατάφεραν, άλλοι όχι. Στο τέλος, οι Τούρκοι κάλυψαν κάθε είσοδο - έξοδο του Μεσολογγίου, για να μην μπορέσουν να ανεφοδιαστούν ξανά. Οι Μεσολογγίτες, όμως, δεν υπέκυψαν τόσο εύκολα. Έμειναν μέσα και δεν παραδόθηκαν. Προσπαθούσαν να βρουν λύση στο πρόβλημα. Επειδή, όμως, η βοήθεια δεν μπορούσε να φτάσει και επειδή η πείνα και οι αρρώστιες τους χτυπούσαν χωρίς έλεος, δεν είχαν παρά μόνο μια επιλογή: να βγουν... κι έτσι έκαναν. Όσοι είχαν τη σωματική και ψυχική δύναμη να βγουν βγήκαν, όσοι δεν την είχαν έμειναν μέσα και θυσιάστηκαν για το καλό των υπολοίπων. Η πιο ανιδιοτελής πράξη της ιστορίας! Τελικά, από αυτούς τους ανθρώπους έλειπε μόνο η σωματική δύναμη, αφού για να κάνουν κάτι τέτοιο χρειάστηκε όση ψυχική δύναμη ένας άνθρωπος μπορεί να βρει.

Δυστυχώς, η σφαγή δεν αποφεύχθηκε. Οι περισσότεροι σκοτώθηκαν, ελάχιστοι γλίτωσαν και το Μεσολόγγι τυλίχτηκε στις φλόγες. Σε εκείνο το μέρος, εκείνη την χρονική στιγμή η ανθρωπιά εξαφανίστηκε. Οι Τούρκοι δε δίστασαν να σκοτώσουν οποιονδήποτε βρέθηκε μπροστά τους. Οι γονείς χάσανε τα παιδιά τους και τα παιδιά τους γονείς τους. Έγινε μακελειό. Παρόλα αυτά οι υπόλοιποι Έλληνες δεν πτοήθηκαν. Συνεχίζουν ακόμα και τώρα να πολεμάνε ηρωικά για την ελευθερία τους και δε θα σταματήσουν μέχρι να την αποκτήσουν. Η έξοδος του Μεσολογγίου δεν ήταν λόγος για να τα παρατήσουν, αλλά αφορμή για να συνεχίσουν.

Εγώ προσωπικά σέβομαι και θαυμάζω την αντοχή τους, το πείσμα τους, οπότε, εκ μέρους της χώρας μου: Ελλάδα μη σταματάς να αγωνίζεσαι... είμαστε εδώ για σένα.

Δανάη Παπαδοπούλου

---

⁴¹ Βασίζεται στη δραστηριότητα στο ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11071, **Παιχνίδι ρόλων: β.** Μελέτη ποικίλων πηγών από τις **Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα, Η έξοδος του Μεσολογγίου** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=72#10 και το **Φωτόδεντρο** <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9566>

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ο Ι. Καποδίστριας δολοφονήθηκε στις 27 Σεπτεμβρίου 1831. Είσαι δημοσιογράφος της εποχής και γράφεις ένα άρθρο με αφορμή τη δολοφονία του Κυβερνήτη, για να παρουσιάσεις το έργο του και τη σημαντική απώλεια ενός ενάρετου ανθρώπου (300 λέξεις).

Ιωάννης Καποδίστριας, πολιτικός που πάλεψε για την Ελλάδα⁴²

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 ημέρα Κυριακή, δολοφονήθηκε ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδος. Ο πατέρας του έθνους χαίρεται τα παιδιά του. Δυστυχώς, η αιτία θανάτου ήταν ο Κωνσταντίνος και Γεώργιος Μαυρομιχάλης, εκείνοι που τον δολοφόνησαν .

Ο Ιωάννης Καποδίστριας εκλέχτηκε κυβερνήτης της Ελλάδας το 1827 στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας. Το έργο του αποτέλεσε μεγάλο όφελος για την Ελλάδα, αφού ήταν ο μόνος που κατάφερε να την αναβαθμίσει σε όλους τους τομείς. Ο κυβερνήτης επιχείρησε να οργανώσει το κράτος, το οποίο ήταν τραγική κατάσταση, με ανώτερο σκοπό να βελτιώσει τη διοίκηση και την οικονομία του. Αρχικά, συγκέντρωσε στα χέρια του όλες τις εξουσίες με στόχο να λυθούν τα επείγοντα προβλήματα της χώρας. Ακόμη δημιούργησε τακτικό στρατό, ώστε να προστατεύει τη χώρα εξωτερικά από εχθρούς και από προβλήματα της εσωτερικής τάξης (ληστεία, πειρατεία). Στη συνέχεια ίδρυσε το πρώτο κρατικό ταμείο, το οποίο δημιουργήθηκε από εισφορές Ελλήνων του εξωτερικού και από φιλέλληνας. Αμέσως μετά ίδρυσε Εθνική Τράπεζα και έκοψε νόμισμα, τον φοίνικα, που αντικατέστησε το τουρκικό γρόσι. Ο Καποδίστριας θεωρούσε πως για να αναπτυχθεί η Ελλάδα, έπρεπε να στηριχτεί και στη γεωργία. Γι' αυτό την εκσυγχρόνισε εισάγοντας νέες καλλιέργειες (πατάτα), που κάλυψαν τις εγχώριες ανάγκες τροφοδοσίας της Ελλάδας. Συνακόλουθα, έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στην εκπαίδευση όλων των Ελλήνων. Δημιούργησε τρία αλληλοδιδασκτικά σχολεία, τρία ελληνικά, αρκετά χειροτεχνία και το Πρότυπον Σχολείον, όπου σπούδαζαν όσοι προορίζονταν για δάσκαλοι. Επίσης, ίδρυσε το Κεντρικόν Σχολείον και το Πρότυπον Αγροκήπιον. Συνεπώς, κατάφερε να μορφώσει τους Έλληνες και να παρείχε τη δυνατότητα για επαγγελματική αποκατάσταση. Τέλος, ο Ι. Καποδίστριας κατάφερε με το έργο του, να αναγνωριστεί η Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος και να διευρυνθούν τα σύνορα της.

---

⁴² Ψηφιακό Μουσείο Καποδίστρια στο Ψηφιακό αρχείο Ι. Καποδίστρια ([Ελληνας πολιτικός](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=74#13)) <http://kapodistrias.digitalarchive.gr/politikos.php> και [Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=74#13)

Συνεπώς, διαπιστώνουμε ότι χάσαμε έναν πολύ σπουδαίο άνθρωπο για τη χώρα μας, που συνέβαλε στην ίδρυση και οργάνωση του ελληνικού κράτους. Ο Ιωάννης Καποδίστριας είχε πίστη και αφοσίωση στην επιτέλεση του έργου του και νοιαζόταν πραγματικά για την Ελλάδα, κάτι που το απέδειξε με τις πράξεις του. Θα μείνει πάντα χαραγμένος στη μνήμη μας.

Ναταλία Βενιέρη

Μοιραστείτε σε δύο ομάδες και η μία να υποστηρίζει την πολιτική του Καποδίστρια, ενώ η άλλη να εκφράζει την αντιπολίτευση.⁴³

Οπαδός: Ο Καποδίστριας έχει βάλει ως πρωταρχικό στόχο του την οικονομική ανόρθωση και την οργάνωση του ελληνικού κράτους.

Αντιπολίτευση: Έβαλε αυτόν τον στόχο και αφήφησε όλους τους άλλους μαζί με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι ένα πολιτικό πρόσωπο το οποίο όλοι θα πρέπει να καταλάβουν ότι δεν είναι άξιο να κυβερνάει την Ελλάδα, που απελευθερώθηκε με τόσο αίμα.

Οπαδός: Έχει κάνει σπουδαία έργα στον τομέα της εκπαίδευσης με απώτερο στόχο η επόμενη γενιά Ελλήνων να είναι μορφωμένη και με ένα καλύτερο μέλλον.

Αντιπολίτευση: Αν συνεχίσει να περιφρονεί τα δικαιώματα των πολιτών, σύντομα οι Έλληνες θα απαιτήσουν καινούργιο κυβερνήτη και ο Καποδίστριας θα κατέβει από τον ψηλό του θρόνο.

Οπαδός: Έχει δώσει τα πάντα για να χτίσει τα θεμέλια για αυτήν την Ελλάδα. Πώς μπορείτε να αγνοείτε αυτά τα γεγονότα;

Αντιπολίτευση: Δεν είναι δυνατόν να μπορούμε να μιλάμε για το μέλλον ενώ δεν έχουμε καν παρόν.

Οπαδός: Ο κυβερνήτης μάς έχει δώσει ότι μπορούσε, όλη του την περιουσία, τη δύναμη και τη γνώση του μόνο και μόνο για να επιβιώσει το κράτος μας.

Ελπίδα Περάκη, Ιωάννα Φραγκούλη, Αντρέας Φωτέλλης

---

⁴³ Παιχνίδι ρόλων στο ΠΣ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11080. Διαδικτυακή περιήγηση στο Μουσείο Καποδίστρια στον σύνδεσμο [Έλληνας πολιτικός](http://kapodistrias.digitalarchive.gr/politikos.php) <http://kapodistrias.digitalarchive.gr/politikos.php> Διαδραστικό βιβλίο μαθητή <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4931,22498/>

Οι δολοφόνοι του Καποδίστρια χαρακτηρίστηκαν από τους οπαδούς του «πατροκτόνοι» και από την αντιπολίτευση «τυραννοκτόνοι». Μοιραστείτε σε δύο ομάδες και η μία να υποστηρίζει την πολιτική του Καποδίστρια, ενώ η άλλη να εκφράζει την αντιπολίτευση.⁴⁴

Οπαδοί του Καποδίστρια

Ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν για μας ο πιο ικανός για να αναλάβει την εξουσία της πρώτης ανεξάρτητης Ελλάδας. Θυσίασε τα πάντα για την πατρίδα, μα ως ανταμοιβή οι άπληστοι Μαυρομηχάλιδες τον δολοφόνησαν, επειδή δεν τους άρεσε το γεγονός ότι είχε συγκεντρώσει στα χέρια του όλες τις εξουσίες, με το δίκιο του, εφόσον κανείς άλλος δεν ήταν ικανός να αναλάβει. Τώρα που δεν υπάρχει άλλος πιο άξιος από τον Κόμη Καποδίστρια, για να αναλάβει τη θέση του, θα γνωρίσουν οι Έλληνες τη μεγαλύτερη συμφορά και θα υποφέρουν. Μα όταν κατάλαβουν το σφάλμα τους και αναγνωρίσουν όλα όσα έπραξε για την πατρίδα, θα τον χαρακτηρίσουν ως τον αγαθότερο άνθρωπο, όμως τότε θα 'ναι αργά, γιατί θα είναι στην εξουσία οι δόλιοι οι πατροκτόνοι.

Αντιπολίτευση του Καποδίστρια

Τώρα που απομακρύνθηκε ο Τύραννος της Ελλάδας, Καποδίστριας, από τους τυραννοκτόνους, θα μπορέσει η Ελλάδα να ακμάσει και να ανακτήσει το παλιό της ηθικό. Οι δολοφόνοι έπραξαν σωστά, εφόσον ο νεκρός πλέον κυβερνήτης της πατρίδας είχε καταπατήσει τις αποφάσεις της Γ' Εθνοσυνέλευσης και είχε βγάλει εκτός της εξουσίας όλους τους αρχηγούς των Ελλήνων. Και τώρα που πάει αυτός που καταφρόνησε τα δικαιώματα του πολίτη, που πήρε πάνω του όλες τις εξουσίες και που οργάνωσε όπως ήθελε αυτός τα δικαστήρια, ήρθε η ώρα να πάρουν τη θέση του οι άξιοι πρόκριτοι, που θα δικαιώσουν του Έλληνες.

Νίκος Νικόλας, Μίργκεν Μούτσα

---

⁴⁴ Παιχνίδι ρόλων στο ΠΣ Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11080. Διαδικτυακή περιήγηση στο **Μουσείο Καποδίστρια** στον σύνδεσμο **Έλληνας πολιτικός** <http://kapodistrias.digitalarchive.gr/politikos.php>

ΟΙ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Πατροκτόνοι: Ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας Καποδίστριας ήταν εκείνος που έκανε αυτό τον τόπο ένα οργανωμένο κράτος. Αρχικά έκανε κάτι που πολλοί πολίτες παρεξήγησαν, μάζεψε όλες τις εξουσίες στα χέρια του. Με την πράξη του αυτή πέτυχε την εσωτερική ειρήνη, την οργάνωση της διοίκησης, τη λειτουργία του κυβερνητικού μηχανισμού και τέλος να δοθεί βοήθεια στα ορφανά και γενικά στους απροστάτευτους. Η χώρα απέκτησε ασφάλεια και οι διώξεις άλλων λαών που αποτελούσαν κίνδυνο μπήκαν σε εφαρμογή. Επίσης, έφτιαξε αλληλοδιδασκτικά σχολεία, διότι θεωρούσε τη μάθηση κάτι πολύ βασικό. Σε αυτόν οφείλεται η δημιουργία του πρώτου κρατικού ταμείου, την ίδρυση μιας τράπεζας, η κοπή νομίσματος, του φοίνικα και τέλος η ανάπτυξη της γεωργίας εισάγοντας νέες καλλιέργειες, όπως η πατάτα. Με βάση τις παραπάνω ενέργειες ο Καποδίστριας θα μπορούσε να θεωρηθεί ο πιο ικανός και εργατικός άνθρωπος που είχε διοικήσει την Ελλάδα εκείνο τον καιρό.

Τυραννοκτόνοι: Ο Καποδίστριας κυβερνήτης ως είχε γίνει τόλμησε να κάνει μια απολυταρχική πράξη, να μαζέψει όλες τις δυνάμεις στα χέρια του. Με αυτόν τον τρόπο απομάκρυνε τον λαό από τις αποφάσεις που θα παίρνονταν στο μέλλον και γενικότερα άλλους ισχυρούς ανθρώπους. Αυτήν ήταν η αιτία που δημιούργησε αντίπαλους, αναμεσά τους ο γιος και αδελφός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, οι οποίοι και τον θανάτωσαν στις 27 Σεπτεμβρίου 1831.

Κωνσταντίνος Γκότσης

Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια (**Μουσείο Καποδίστρια**),
πίνακας του κερκυραίου ζωγράφου Χαράλαμπου Παχή.

Ο Ι. Καποδίστριας δολοφονήθηκε στις 27 Σεπτεμβρίου 1831. Είσαι φιλέλληνας δημοσιογράφος της εποχής που ζεις στο εξωτερικό και γράφεις ένα άρθρο με αφορμή τη δολοφονία του Κυβερνήτη, για να παρουσιάσεις το έργο του και τη σημαντική απώλεια ενός ενάρετου ανθρώπου (300 λέξεις).⁴⁵

Το έργο του Ιωάννη Καποδίστρια

Συντετριμμένοι πληροφορηθήκαμε για ένα πολύ δυσάρεστο γεγονός, για τη δολοφονία ενός σπουδαίου και επιτυχημένου πολιτικού ηγέτη. Μιας λαμπρής προσωπικότητας της εποχής μας, του Ιωάννη Καποδίστρια, που είχε καταφέρει μια ένδοξη πολιτική καριέρα στην Ευρώπη.

Στην αρχή της καριέρας του υπήρξε πρόσωπο κλειδί της ρωσικής και της ευρωπαϊκής διπλωματίας υπηρετώντας στο ρωσικό υπουργείο εξωτερικών. Μετά από μία πενταετία ορίστηκε επικεφαλής της πρώτης ρωσικής διπλωματικής αποστολής στην Ελβετία, όπου συνέβαλε στη διαμόρφωση της ελβετικής συνομοσπονδίας και συνέταξε το νέο ελβετικό σύνταγμα. Αργότερα, εκ μέρους της Ρωσίας υπέγραψε την συνθήκη ειρήνης των Παρισίων.

Ωστόσο, το έργο που αποδεικνύει την ποιότητα του χαρακτήρα του είναι η βοήθεια που προσέφερε στην εξαθλιωμένη πατρίδα του, την Ελλάδα, η οποία μόλις είχε βγει από τη τουρκοκρατία, χωρίς να έχει οικονομική ανεξαρτησία, πολίτευμα και κυβερνήτη. Έτσι ο Ιωάννης Καποδίστριας ανέλαβε την αναδιοργάνωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Για αυτό του το όραμα άφησε τη συνέχεια μιας λαμπρής καριέρας. Τα έργα που έκανε για την αναμόρφωση ήταν αρχικά ότι εστίασε στην εσωτερική ειρήνη και στη μόρφωση των μελλοντικών πολιτών. Ίδρυσε αλληλοδιδασκτικά σχολεία, στα οποία η εκπαίδευση των νέων γινόταν αναμεταξύ τους αμοιβαία και κεντρικά σχολεία για τη μόρφωση των μελλοντικών δασκάλων. Έπειτα προσπάθησε να οργανώσει το κράτος αφού βρισκόταν σε περίοδο ανασυγκρότησης.

Ως ένας πολύ ισχυρός ηγέτης είχε αποκτήσει πολλούς οπαδούς, οι οποίοι τον στήριζαν τις ενέργειές του θεωρώντας ότι όλα τα έκανε για καλό, αλλά και πολλούς πολιτικούς αντιπάλους, οι οποίοι διαφωνούσαν και κατηγορούσαν το έργο του. Μέλη της αντιπολίτευσης τόνιζαν πολύ συχνά ότι, ενώ είχε φύγει από την πατρίδα του και έκανε καριέρα σε άλλες χώρες της Ευρώπης, ξαφνικά γύρισε ξανά πίσω στην πατρίδα

---

⁴⁵ Βασίζεται σε δραστηριότητες του ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11080, Μελέτη ποικίλων πηγών από το Ψηφιακό **Μουσείο Καποδίστρια** στο Ψηφιακό αρχείο Ι. Καποδίστρια (**Ελληνας πολιτικός**) <http://kapodistriasis.digitalarchive.gr/politikos.php>, το **Ηλεκτρονικό Βιβλίο Μαθητή** http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html?subpoint=74#13 και το **Φωτόδεντρο** με τίτλο **Η εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια** <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9389>

του λέγοντας ότι έχει όραμα να την αναμορφώσει. Φυσικά, επρόκειτο για κακόβουλα σχόλια, αφού όλα αυτά τα έκανε καλοπροαίρετα, επειδή νοιαζόταν για την πατρίδα του.

Η δολοφονία του σπουδαίου κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια έγινε το πρωινό της 27ης Σεπτεμβρίου 1831 στο Ναύπλιο αφήνοντας πίσω τους πολλούς ανθρώπους που πίστευαν σε αυτόν και στις ικανότητες του. Οι δολοφόνοι του ήταν ο αδερφός και γιος του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Αυτοί οι δύο άνθρωποι εξαιτίας πολιτικών αντιπαραθέσεων, καθώς δεν συμφωνούσαν με τα μέτρα που είχε λάβει, στέρησαν από την πατρίδα του, την Ελλάδα αυτόν τον άξιο ηγέτη.

Μαρίνα Πράσινου & Χαρά Χατζηγεωργίου

Είσαι ορφανό παιδί στο Ορφανοτροφείο το 1828 και σου ανακοινώνονται οι Οδηγίες του Καποδίστρια. Γράφεις ένα σύντομο κείμενο για το πώς νιώθεις που θα πρέπει να υπακούσεις σε αυτόν τον κανονισμό.⁴⁶

Αγαπητό ημερολόγιο,

Σήμερα κλείνω έναν χρόνο στο ορφανοτροφείο. Ακόμα και χωρίς τους γονείς μου, χαίρομαι που ζω ακόμα... Εδώ είναι πολύ καλύτερα από τον δρόμο, το κρύο, την πείνα και την φτώχεια... Όχι πως τώρα είμαι πλουσιότερος, αλλά είναι μακράν καλύτερη κατάσταση.

Εδώ στο ορφανοτροφείο ο χρόνος άλλοτε περνάει γρήγορα και εύκολα και άλλοτε με τίποτα. Ακόμα και αν ζω χάρη σε αυτό το ορφανοτροφείο, και ναι είναι όντως μια αρκετά αχάριστη σκέψη, έχω βαρεθεί. Η ρουτίνα με σκοτώνει... Δεν έχει κάτι το ορφανοτροφείο, αλλά το συνειδητοποιείς ότι είσαι ένα απλό δωδεκάχρονο ορφανό αγόρι, σε ένα κρατικό ίδρυμα στην Αίγινα ξέροντας πως θα περάσεις εκεί τη ζωή σου έως ότου ενηλικιωθείς, και αυτό σε πονάει.

Στο ορφανοτροφείο, ωστόσο, έχουν αρκετά υψηλά τη γνώση και την εκπαίδευση. Οι μεγαλύτεροι και πιο καλοί μαθητές μάς διδάσκουν μέχρι ένα σημείο, αφού υπάρχουν και οι καθηγητές. Μπορεί να είναι αρκετά αυστηροί κάποιες φορές, αλλά υποθέτω πως έτσι είναι παντού. Ελπίζω μετά από όλο αυτό να καταφέρω τουλάχιστον να σπουδάσω και να βρω μια δουλειά που θα μου αρέσει.

Ο χρόνος μέσα από αυτούς τους τοίχους είναι αυστηρά μοιρασμένος. Πρέπει να πηγαίνουμε στην αίθουσα στην οποία δειπνούμε, τρώμε μεσημεριανό, πρωινό και τα άλλα γεύματα της ημέρας,

⁴⁶ **Παιχνίδι ρόλων:** Βασίζεται σε δραστηριότητες του ΠΣ, Τεύχος Β' 959/21.03.2019, 11080, Μελέτη από το βιβλίο (Α. Δημαράς, Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, τ. Α', σσ. 19-20 και την [εισήγηση](http://eriande.elemedu.upatras.gr/?section=985&language=el&page706=1&itemid706=106) από <http://eriande.elemedu.upatras.gr/?section=985&language=el&page706=1&itemid706=106> σ. 1-5 για το Ορφανοτροφείο και κυρίως σ. 3.

ακριβώς σύμφωνα με τη δοσμένη ώρα, την οποία ορίζει ένα πολύ δυνατό κουδούνι. Το γραγητό δεν είναι ό,τι καλύτερο, αλλά τρώγεται.

Οι κανόνες υγιεινής είναι λίγο αυστηροί επίσης, αλλά μου φαίνεται λογικό με τόσες ασθένειες να κάνουν την εμφάνισή τους. Πρέπει να φοράμε τα ρούχα μας μόνο όταν είμαστε καθαροί (μετά από μπάνιο). Επιπλέον, είμαστε εφοδιασμένοι με μια φρουστανέλα, δύο πουκάμισα, δύο εσώρουχα, ένα ζευγάρι παπούτσια, ένα φρέσι και μια ζώνη. Τουλάχιστον δε χρειάζεται να τα πλένουμε εμείς...

Θα συνεχίσω το γράφημο αργότερα, γιατί πλησιάζει η ώρα για το πρωινό, και δε θέλω να τιμωρηθώ ξανά, αργώντας...

Αντρέας Φωτέλλης

«Οι μνήμες ζωντανεύουν»

Να γράψετε ένα κείμενο ιστορικής αφήγησης 200-300 λέξεων, το οποίο θα βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα της περιόδου της ελληνικής επανάστασης 1821 και να το συσχετίσετε με την επιλογή ενός αντικειμένου ή προσώπου που συμμετείχε στα γεγονότα.⁴⁷

Το ρολόι του Ι. Καποδίστρια⁴⁸

Ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν διπλωμάτης που πάλεψε για την Ελλάδα. Ήταν ένας άνθρωπος πάρα πολύ άξιος και με χαρίσματα. Επίσης, ήταν πολύ μορφωμένος και εκτός από πολιτικός είχε σπουδάσει ιατρική.

Καθώς ο Ιωάννης Καποδίστριας προέρχονταν από αριστοκρατική οικογένεια, είχε τη δυνατότητα να βοηθάει ανθρώπους όχι μόνο με χρήματα, αλλά και με τις γνώσεις του. Βοηθούσε, λοιπόν, όσους μπορούσε και όσους τον είχαν ανάγκη. Γι' αυτό και ο Ιωάννης Καποδίστριας δέχτηκε δώρο από τους Ελβετούς, για τις ανεκτίμητες υπηρεσίες που προσέφερε ως διπλωματικός εκπρόσωπος του Τσάρου Αλέξανδρου στο Συνέδριο της Βιέννης. Το δώρο αυτό ήταν ένα ρολόι, το οποίο έπαιρνε παντού

⁴⁷ Διαθεματικότητα με τη Λογοτεχνία (δημιουργική γραφή). Ενδεικτικοί ιστότοποι: α) Ψηφιακό σχολείο <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/751/4929,22491/> β) Φωτόδεντρο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8962> γ) Εθνικό Ιστορικό Μουσείο <http://www.nhmuseum.gr/ektheseis/ora-eleytherias-ta-rologia-ton-agoniston-tou-21/> δ) Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=111I455I1185I646I458I69>

⁴⁸ Ρολόι τσέπης Ι. Καποδίστρια ΑΡΧΕΙΟ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ, <http://kapodistrias.digitalarchive.gr/monuments.php?type=%CE%A5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CF%84%CE%B5%CE%BA%CE%BC%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1&id=152&pgnum=5> Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Επίσης, Μηχανή του χρόνου <https://www.mixanitouxronou.gr/to-roloi-poy-charise-o-kapodistrias-ston-kolokotroni-eiche-to-emvlima-tis-ellinikis-politeias/>

μαζί του. Το ρολόι αυτό, κατέλαβε μεγάλο ρόλο στη ζωή του, αφού από τη στιγμή που του το δώρισαν, το είχε πάντα πάνω του. Στο εσωτερικό του ρολογιού (κάσα) υπήρχε η μορφή μιας γυναίκας ως προσωποποίηση της Ελβετίας. Η γυναίκα που απεικονίζεται κρατά στο αριστερό της χέρι το σήμα της πόλεως της Γενεύης και κυκλικά από την ελληνική επιγραφή: «Τῷ τὸν χρόνον καλῶς διοικοῦντι οἱ τὸν χρόνον καλῶς μετροῦντες».

Όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας έφτασε στην Ελλάδα, η επανάσταση βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη. Εκκρεμούσαν ακόμα κάποια σοβαρά ζητήματα. Κάποια από αυτά ήταν η ανεξαρτησία του κράτους και ο καθορισμός των συνόρων, γι' αυτό και έπρεπε να αναλάβει κάποιος τη διευθέτησή τους. Το 1827 ήταν μια πολύ σημαντική χρονιά για τον Καποδίστρια, αφού την άνοιξη του 1827 στην Τροιζήνα πραγματοποιήθηκε η Γ' εθνοσυνέλευση και εξέλεξε ως πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδος, με θητεία επτά χρόνια. Ψηφίστηκε επίσης το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος, που βασιζόταν στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, διαπνεόταν από φιλελεύθερες ιδέες και ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, πλέον ανέλαβε εξολοκλήρου τις υποθέσεις, που του είχαν ανατεθεί και σιγά σιγά δημιούργησε ένα ανεξάρτητο κράτος. Η εκλογή του στην Γ' εθνοσυνέλευση αποδείχτηκε κατάλληλη, αφού κατάφερε να αναβαθμίσει την Ελλάδα σε όλους τους τομείς. Ωστόσο, υπήρχαν και άνθρωποι που διαφωνούσαν μαζί του και δε θεωρούσαν ότι μπορεί να ανταπεξέλθει.

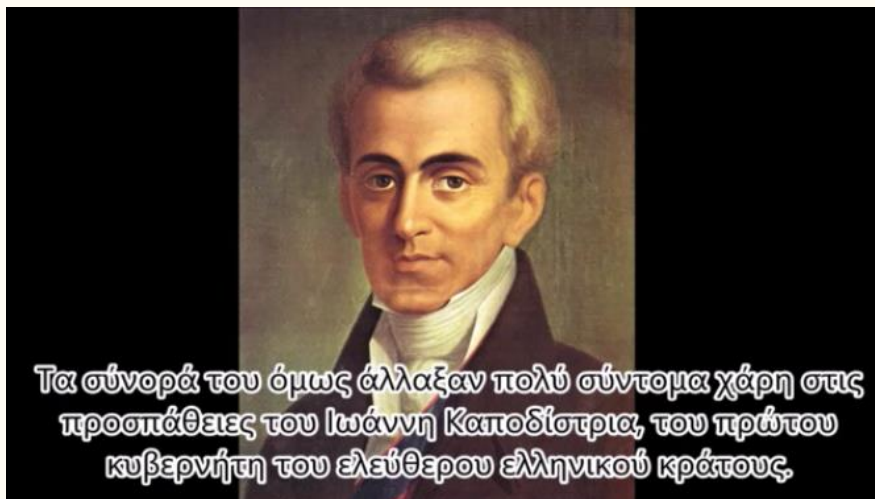
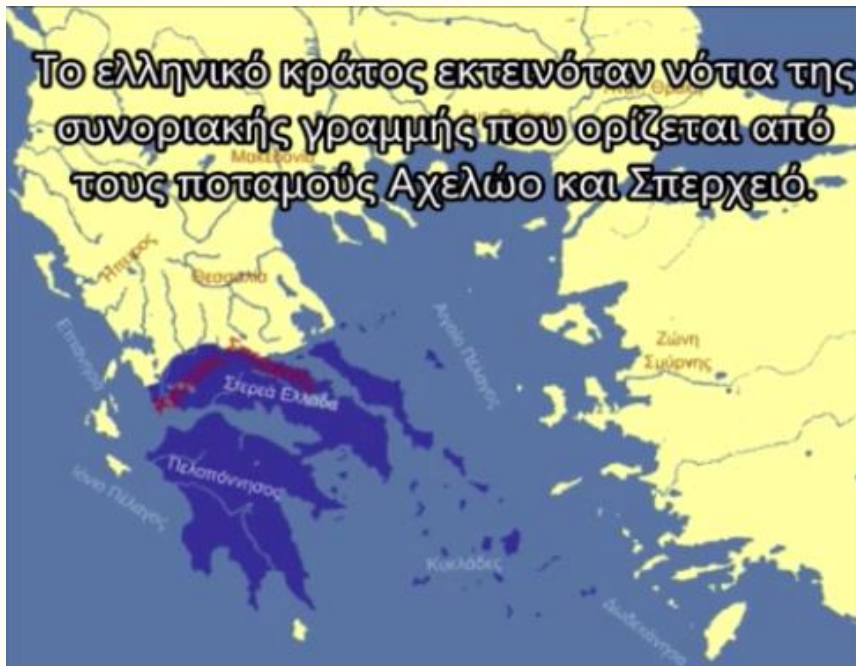
Τελικά, αποδείχτηκε πως ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν ο καταλληλότερος κυβερνήτης της Ελλάδος, κάτι που συζητιέται ακόμα και σήμερα. Παρόλα αυτά, ήταν και ένας αληθινός και καλός άνθρωπος, κάτι που αποδεικνύεται με την πράξη του, να αγοράσει κάποια ρολόγια σαν το δικό του και να τα δωρίσει σε σημαντικές προσωπικότητες της ελληνικής επανάστασης. Ένας από αυτούς ήταν ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης .

Ναταλία Βενιέρη

Ρολόι τσέπης Ι. Καποδίστρια

Ίδρυση ελληνικού κράτους⁴⁹

Ιωάννα Κουκουζέλη

⁴⁹ Στιγμιότυπα από το ιστορικό ντοκιμαντέρ της μαθήτριας, αναρτημένο στο ιστολόγιο του Γυμνασίου Δροσιάς στους συνδέσμους με τίτλο: [ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ και ΤΟ ΚΑΝΑΛΙ ΜΑΣ στο sch.gr https://video.sch.gr/asset/detail/j1WhRIXHHSLPTEgjbPI8fsos?channel_list=278&index=0](https://video.sch.gr/asset/detail/j1WhRIXHHSLPTEgjbPI8fsos?channel_list=278&index=0) Οπτικές πηγές από το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων στον σύνδεσμο [Η Επανάσταση του 1821 http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sid=11114551118516461458169](http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sid=11114551118516461458169), το Ψηφιακό σχολείο, μουσεία κ.ά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ο κάθε αγωνιστής και το όπλο του

Ο συναισθηματικός δεσμός του πολεμιστή με τα όπλα ήταν πολύ ισχυρός. Τα προβιομηχανικά όπλα ήταν κατεξοχήν προσωπικά αντικείμενα και η κατοχή ή η απώλεια τους ήταν συνυφασμένη με την αίσθηση τιμής και ανδρείας. Ο κάθε πολεμιστής είχε τα δικά του όπλα, τα οποία τιμούσε σα να ήταν σύντροφοι ή γυναίκες του. Οι περισσότεροι τα διακοσμούσαν ανάλογα με τις δυνατότητές τους, ενώ πολλοί έδιναν όνομα στα όπλα τους, όπως για παράδειγμα, Θοδωρούλα, το καριοφίλι του Θεοδώρου Γρίβα, Κυρά Βασιλική, το καριοφίλι του Γεωργίου Καραϊσκάκη και Ασήμη η σπάθη του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Όπως ο πλούτος των γυναικών ήταν στα κοσμήματα, έτσι αυτός των ανδρών βρισκόταν στον οπλισμό τους. Στις ρευστές συνθήκες ζωής των πολεμιστών, το όπλο ήταν το μοναδικό αντικείμενο που δεν αποχωρίζονταν ποτέ. Στη διάρκεια της κάθε εκστρατείας, τα όπλα τους ήταν πάντα απαστράπτοντα, μιας και πρώτη τους έγνοια μόλις ξυπνούσαν το πρωί ήταν να τα καθαρίζουν και να τα τακτοποιούν. Παρόλο που στην ήττα δεν θεωρούσαν ντροπή να ρίξουν τα όπλα και να τραπούν σε φυγή – συχνά αυτό γινόταν επίτηδες για να καθυστερήσει ο εχθρός που τους κυνηγούσε – θρηνούσαν την απώλεια ενός όπλου σχεδόν όσο αυτή ενός συμπολεμιστή. Πριν από το 1821, με την εξαίρεση των ανυπότακτων περιοχών και των κλεφταρματολών, οι Έλληνες δεν είχαν στενή σχέση με τα όπλα. Αντίθετα, οι μουσουλμάνοι Αλβανοί λόγω θρησκείας είχαν δικαίωμα στην οπλοφορία και λόγω παράδοσης εργάζονταν συχνά ως φημισμένοι μισθοφόροι. Έτσι, με την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης, το ντύσιμο και ο οπλισμός τους έγινε πρότυπο - μόδα - και έτσι δημιουργήθηκε η εικόνα που έχουμε σήμερα για τον πολεμιστή του '21.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Πολιορκία

Η πολιορκία είναι επιχείρηση μεγάλη και προκειμένου να πετύχει απαιτεί συνεργασία πολλών σωμάτων και κεντρική διοίκηση. Στην πραγματικότητα, κίνητρο των περισσότερων πολιορκιών του '21 ήταν η υπόσχεση για πλούσια **λάφυρα**. Ο συντονισμός και η οργάνωση ήταν υποτυπώδης. Όταν αντιμετώπιζαν δυσκολία να διαρρήξουν ή να καταλάβουν με έφοδο οποιαδήποτε μόνιμη οχύρωση αναγκάζονταν συνήθως να περιορίζονται στην πολιορκία, ελπίζοντας οι υπερασπιστές του φρουρίου να παραδοθούν νικημένοι από την πείνα και τη δίψα ή να βρεθεί κάποιος προδότης να ανοίξει το φρούριο. Ο μόνος τρόπος να εισχωρήσουν στο φρούριο, επειδή δε διέθεταν πυροβολικό, ήταν να σκάβουν **λαγούμια** (υπονόμους) με σκοπό να ανατινάξουν **πυρίτιδα** κάτω από τις εχθρικές οχυρώσεις υποσκάπτοντας τα θεμέλια και ανοίγοντας ρήγματα σε αυτά. Αντιθέτως προκειμένου να εξουδετερώσουν ένα λαγούμι του εχθρού, χρησιμοποιούσαν ένα αντίστοιχο - αμυντικό- λαγούμι προς καταστροφή του εχθρικού ή άνοιγαν περιμετρικά χαντάκια για την αβλαβή εκτόνωση της έκρηξης σε αυτά. Ειδικευμένοι τεχνίτες σε αυτό το τρόπο πολέμου, οι λαγουμιτζήδες, ήταν απαραίτητοι σε κάθε πολιορκία τόσο για άμυνα όσο και για την προσβολή των αντίπαλων θέσεων. Συχνά αποτύγχαναν επειδή όσοι τις θεωρούσαν παράτολμες απέφευγαν να συμμετάσχουν ή αποσύρονταν στη μέση της επιχείρησης.

Όμως και μεγάλες επιτυχίες, όπως η άλωση της Τριπολιτσάς το Σεπτέμβριο του 1821, οφείλονταν στο ότι κάθε σώμα ήθελε να προλάβει τη μερίδα του λέοντος στη μοιρασιά και έσπευδε να ξεκινήσει τη μάχη προτού δοθεί το γενικό σύνθημα. Μεταξύ πολιορκητών και πολιορκημένων υπήρχε συχνά επικοινωνία και συναλλαγή. Οι πολιορκημένοι αντάλλασσαν ύβρεις και χωρατά με τους πολιορκητές αλλά και τους πουλούσαν όπλα και χρυσαφικά αντί τροφίμων.

Ποτέ δεν αποτυχαίνουν αυτοί που πεθαίνουν για έναν μεγάλο σκοπό.

ΛΟΡΔΟΣ ΜΠΑΪΡΟΝ